

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Brno 2010

Bc. Tamara Kotalová

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno**

Klient domova seniorů a jeho možnosti vzdělávání

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Vedoucí diplomové práce:
prof. PhDr. Blahoslav Kraus, CSc.**

**Vypracovala:
Bc. Tamara Kotalová**

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Klient domova seniorů a jeho možnosti vzdělávání“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

Brno 27.02.2010

.....
Bc. Tamara Kotalová

Poděkování

Děkuji panu prof. PhDr. Blahoslavu Krausovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc a rady, které mi při zpracování mé diplomové práce poskytl.

Mé poděkování patří i panu PhDr. Petru Němci, řediteli Domova seniorů Vychodilova, za vstřícnost a cennou pomoc. A také své rodině skládám upřímný dík za trpělivost, pochopení a podporu nejen při vytváření diplomové práce, ale také za celou dobu mého vysokoškolského studia.

Tamara Kotalová

Obsah:

<u>Úvodem.....</u>	<u>2</u>
<u>1. Edukace seniorů.....</u>	<u>4</u>
1.1. Pohled na seniorský věk.....	6
1.2. Podpora vzdělávání seniorů v ČR.....	11
1.3. Geragogika jako specializovaná pedagogická disciplína	21
<u>2. Vzdělávací možnosti klientů konkrétního domova seniorů</u>	
<u>- Domova seniorů Vychodilova.....</u>	<u>27</u>
2.1. Externí nabídka vzdělávání v okolí DSV do 1500 metrů.....	28
2.2. Interní nabídka vzdělávání v DSV.....	37
2.3. Průzkum názorů samotných klientů DSV.....	49
2.3.1. Vyhodnocení průzkumu zájmů klientů DSV.....	51
2.4. Komplexní vyhodnocení možností vzdělávání klientů DSV.....	58
<u>3. Aktuální stav možností vzdělávání v domovech seniorů v městě Brně.....</u>	<u>60</u>
3.1. Specifika prostředí domovů seniorů jako vzdělávací instituce.....	61
3.2. Aktuální názory ředitelů domovů seniorů v Brně.....	64
3.2.1. Vyhodnocení aktuálních názorů ředitelů domovů seniorů v Brně.....	74
3.3. Vyhodnocení aktuálního stavu vzdělávání v brněnských domovech pro seniory....	79
<u>Závěrem.....</u>	<u>81</u>
<u>Resumé.....</u>	<u>83</u>
<u>Anotace.....</u>	<u>84</u>
<u>Literatura a prameny.....</u>	<u>85</u>
<u>Seznam příloh</u>	<u>88</u>

Úvodem

Sociální pedagogika se jako vědní disciplína zaměřuje na potřebu pomoci těm, kteří se dostali do tíživé životní situace a taktéž na problematiku pěstování příznivého vztahu k celé společnosti. Zabývá se **výchovou všech společenských kategorií** pro život v dané společnosti. V přístupech sociální pedagogiky vnímám nejen pomoc konkrétnímu jedinci na základě jeho osobnostních předpokladů, ale také chápu funkce sociální pedagogiky v souvislosti pomoci všem věkovým kategoriím, tedy seniory nevyjímaje.

V průběhu vlastního studia oboru sociální pedagogiky jsem se přesvědčila, že se tento studijní obor zaměřuje především na problematiku dětí, mládeže a rizikových skupin dospělých v naší společnosti. Drtivá většina pozornosti je zaměřena na děti a mladistvé ze sociálně znevýhodněného prostředí. Důraz je kladen na zkoumání výchovy a volného času, podrobně je rozebíráno prostředí rodiny a vrstevnických skupin, škol i výchovných zařízení. Pozornosti se dostává též multikulturní problematice. Netroufám si zpochybnit fakt, že toto specifické zaměření sociálně pedagogického zájmu je snad chybné. Jsem si vědoma toho, že výchova a vzdělávání dnešní mládeže a to v duchu integrace do naší společnosti a vštěpování společností uznávaných hodnot se celé naší společnosti v budoucnu mnohonásobně vyplatí. Taktéž je velmi smysluplné aktivně pomáhat při řešení tíživých životních obtíží mladých lidí či jejich znevýhodněného postavení a být nápomocen při následné integraci do naší společnosti, pod heslem „pomoc ke svépomoci“. V centru pozornosti sociální pedagogiky je tedy jedinec, který potřebuje pomoc při začlenění do společnosti. Jedinec, který vyžaduje pomoc při vytváření zdravého životního způsobu, pomoc při socializaci a enkulturaci, pomoc při řešení konfliktů nebo při komunikaci se společností. Nedá se ale takto definovat i „jedinec“ senior? Nemá i on, jako člen konkrétní marginální skupiny (marginální ve smyslu zaměření sociální pedagogiky) stát v centru naší pozornosti?

Například v pojetí J. Schillinga - *chápe sociální pedagogika výchovu jako pomoc všem věkovým kategoriím v různých životních situacích, včetně využívání volného času. J. Schilling řeší problémy sociální pedagogiky v propojení se sociální prací a ukazuje, že obor má pedagogické aspekty. Vychází z toho, že hranice mezi sociálními a vzdělávacími institucemi se stírají – objektem sociální práce již nejsou jen okrajové a problémové skupiny*

obyvatel, ale celá populace a sociální práce se v postupech a metodách pedagogizuje.
(Kraus, 2008, str. 41)

Je zřejmé, že také senior je „tím jedincem“, které má právo stát v centru sociálně pedagogického dění a má taktéž právo na to, abychom se mu věnovali a uplatňovali dosavadní vědomosti a zkušenosti z našeho oboru. Je proto na místě, abychom dokázali odpovědně přistupovat i k jeho problémům a pomáhali mu je konstruktivně a efektivně řešit. **Zaměření sociálního pedagoga na problematiku seniorů považuji nejen za zajímavou výzvu, ale také za nezbytnou součást práce se seniory.**

Ve své práci jsem si vytýčila základní cíl – zmapovat vzdělávací potřeby a možnosti obyvatel konkrétního domova seniorů v městě Brně. Tento úkol je komplikovanější, jelikož se jedná o jedince s určitým omezením (nejčastěji omezení pohybu a snížené soběstačnosti) a nemohou se tudíž až tak aktivně účastnit například vzdělávání seniorů na tzv. Univerzitách třetího věku. **Klienti domova seniorů mohou mít chuť se vzdělávat, mohou mít čas se vzdělávat, ale mají také konkrétní možnosti? Je jim v naší společnosti oficiálně nabídnut prostor a profesionální podpora při naplňování individuální potřeby dále se vzdělávat? A jak je tato problematika vnímána z pohledu vedoucích pracovníků jednotlivých brněnských domovů?** Nejen na tyto otázky se má diplomová práce pokusí odpovědět. Abychom dospěli ke konkrétním faktům, měla bych čerpat z teoretického zázemí edukace seniorů a proto se již v následující kapitole budu věnovat obecnějšímu pohledu nejen na stáří jako životní fenomén, ale také na současné alternativy vzdělávání a jejich zakotvení v naší právní sféře.

1. Edukace seniorů

U nás, stejně jako v jiných vyspělých zemích v populaci markantně narůstá počet starých a stárnoucích lidí. Je to dáno především tím, že se díky medicínskému a technickému pokroku prudce zvyšuje kvalita života. Přestože tento pokrok dokumentuje vyspělost našeho národa, domnívám se, že i tak jsme na problémy související se stárnutím připraveni jen z části.

Nepopírám všeobecnou tezi, že zásadní vliv na spokojenost ve stáří má především kvalitní zdravotní péče a odpovídající sociální zázemí. Toto tvrzení je bohužel černobílé a představuje pouze uspokojení vnějších potřeb, klade důraz na zachování co nejlepšího zdravotního stavu a na vytvoření optimálního domácího prostředí. Zapomíná se ale na fakt, že i senior byl za dob svého mládí v určitém postavení, ve společenské pozici, nositel nesčetných sociálních rolí. (Kotalová, 2008, str. 3)

Vzdělávání seniorů poskytuje široký prostor pro uplatnění vědomostí a znalostí pedagogicko- sociálního charakteru. Celonárodním problémem se totiž stává demografická panika z důvodu stárnutí populace. A jednou z možností, jak jí zabránit, je i intenzivní příprava budoucích seniorů na stárnutí a vlastní stáří.

Samotné vzdělávání je již delší dobu chápáno jako lidská potřeba a zdaleka už není považováno za ryze profesní záležitost. Stárnutí samotné je i v dnešní době ještě provázáno mnoha otazníky. Bojíme se vlastního fyziologického stárnutí, protože nevíme co nás čeká. **Sociální pedagog měl usilovat o poskytování informací o aktivním stárnutí a také o dalších možnostech vzdělávání. Též by se měl zaměřit na odbourání negativních stereotypů o stárnutí a podporovat realistický obraz stáří. Neméně významná je rovněž dopomoc k dalšímu společenskému uplatnění a také ke smysluplnému využití volného času.** (Kotalová, 2008, str. 6-7)

Edukace seniorů, chápána jako celoživotní výchova je nezbytnou součástí života moderního člověka dnešní doby. Edukace v třetím věku by měla naplňovat vzdělávací potřeby seniorů především podle jejich osobních zájmů. Edukace seniorů stejně jako každý jiný cílevědomý proces má své poslání, určitý směr a výchovný cíl. Edukační aktivity mohou

představovat jak rozšíření možnosti uspokojovat individuální vzdělávací, zájmové nebo kulturní potřeby seniora, tak také navození, stimulaci a udržení vývojového potenciálu konkrétního seniora. I v seniorském věku je stále možné ovlivňovat vzorce chování či hodnotovou orientaci a postoje (například vztahy k mládeži). Každopádně edukace seniorů představuje **významný prostředek k obohacení života postproduktivní generace.**

Edukační aktivity poskytují díky novým informacím prostor pro vlastní volbu – jak učinit svůj život bohatší, jak být spokojenější a vyrovnanější – přímo totiž nabízejí podmínky k sebevýchově, kdy člověk pomocí vlastního aktivního zásahu do svého stylu myšlení, postojů a názorů, odstraňuje stereotypní vzorce. Stáří samo o sobě nesmí vést k rezignaci a pomalému „dožívání“. Naopak v seniorech by se měla burcovat chuť k dokázání si, že na nich ještě záleží a vzbudit touhu na sobě ještě zapracovat.

Edukace seniorů nejenže ulehčí a podpoří úspěšný přechod a adaptaci na způsob „nového“ žití v seniui, tak také znatelně zlepší orientaci v nových životních situacích a pomůže zmírnit patologické projevy stárnutí. Ve společenském kontextu představuje edukace seniorů jednu z možností podpory seniorů společností a také se stává významným integračním prvkem v mezigeneračním soužití.

Edukaci seniorů můžeme zařadit mezi kulturní práva člověka. Edukace jako potřeba patří mezi tzv. vyšší potřeby, není potřebou základní. Potřeba vzdělávání spadá do kategorie potřeb ocenění, uznávání, poznání, seberealizace a jako taková přichází v úvahu až po naplnění potřeb fyziologických. **Již samotné vnímání edukace seniorů jako hodnoty a její zařazení (či nezařazení) do hodnotového žebříčku člověka i společnosti má vliv na vytváření konkrétních podmínek uspokojování edukačních potřeb seniorů.** A zde je nutné podotknout, že společenské hodnoty jako součást společenského vědomí odrážejí kulturu společnosti.

(Čornaničová, 2007, str. 16-20)

1. 1. Pohled na seniorský věk

Stáří, staroba, stárnutí, senioři, důchodci – to vše jsou pojmy, které u většiny lidí v produktivním věku evokují představy nejistoty, strachu z budoucnosti či blízké smrti. Pod těmito pojmy se skrývá životní období spojené s poklesem výkonu, nemocemi, úbytkem fyzických i duševních sil a celkovými změnami k horšímu. Je smutné, že stáří je takto téměř denně propagováno i v masmédiích a jako strašák budoucnosti se vrývá do podvědomí každého z nás. Lidé přestávají myslet na to, že stárnutí je jedinou fatální vlastností, která se nikomu z nás nevyhne. V minulosti bylo zkoumání biologie stárnutí značně znevažované, jelikož byl tento výzkum pokládán za nezajímavý a cíle prakticky nedosažitelné. V posledních desetiletích naštěstí došlo ke změnám a k vynakládání velkého úsilí na odhalení tajemství stárnutí. Abychom mohli procesu stárnutí porozumět, je nezbytné definovat změny, které s sebou stárnutí přináší a které tvoří samotnou podstatu tohoto procesu. (Hayflick, 1997, str. 28)

Tento proces má určité dynamické rysy, je geneticky naprogramován, řídí se časovými zákony a také podléhá formativním vlivům prostředí. Stejně jako jiné vývojové periody má i stáří své specifické znaky. Z hlediska vývoje jedince je stárnutí přechodným obdobím mezi dospělostí a stářím. *Klinická gerontologie vychází ze současných vědeckých poznatků i z praktických zkušeností a považuje orientačně za stárnutí období zhruba mezi 60 až 75 lety podle kalendářního věku. V tomto období se velká část biologických, psychických a sociálních funkcí postupně a obvykle nenápadně mění, některé se „přestavují“ a organismus se tak připravuje na vstup do vlastního stáří. Ukazuje se, že většina populace projde branou stáří kolem 75 let, i když jsou mezi jedinci nemalé odlišnosti.* (Pacovský, 1997, str. 29-36)

Není proto náhodou, že gerontologové považují za starého člověka takového, kterému je více než 75 let. (Kotalová, 2008, str.8)

Je tedy zřejmé, že stárnutí není jen pouhým plynutím času. Jedná se ale o projevy biologických dějů, které nastávají v čase a po určitý čas trvají. Aby byl náš výzkum vědecký, musíme dokázat objekt našeho zkoumání popsat, roztřídit do kategorií, vysvětlit a nejlépe i dokázat předvídat další jevy. To není vůbec jednoduchý úkol, protože u některých

se výrazné známky stárnutí projevují již záhy a druzí zase bývají až do velmi vysokého věku tělesně i duševně zdatní. *Ani u téhož člověka neprobíhá stárnutí ve všech oblastech stejně – v některých dochází k poklesu výkonu, v jiné je stabilní, nebo dokonce stoupá. Proto se rozlišuje **věk biologický, psychologický a sociální**.* (Petřková, 2005, str. 69)

Biologický věk

Biologické stárnutí je ovlivněno geneticky daným programem, různě rychle nastupujícím úbytkem funkcí jednotlivých orgánů, působením vlivů vnějšího prostředí a také předcházejícím životním stylem.

Samotné poznatky o biologickém stárnutí jsou již velmi bohaté a podporují skutečnost, že lidé stejného kalendářního věku se významně liší mírou involučních změn a funkční zdatnosti. Přesto dosud nejsou spolehlivě vysvětleny samotné příčiny stárnutí. Na jedné straně se vědci domnívají, že stárí a stárnutí je jevem nahodilým, podmíněným především vnějšími vlivy a přirozená smrt neexistuje. Na straně druhé představuje stárí a stárnutí procesy zákonité, zakódované v genech a končící přirozenou smrtí.

Po šedesátém roce života dochází k urychlení involučních změn, kdy v různých orgánech dochází k úbytku funkčních tkání a jejich nahrazení vazivem. Zhoršuje se zrak a přibývá očních chorob v důsledku přecitlivělosti na ostré světlo. Také sluch se zhoršuje po celé období stárí, klesá citlivost na vyšší tóny a nezřídka se objevuje nedoslýchavost. Po sedmdesátém roce života je častá tzv. polymorbidita. Stav charakterizovaný výskytem více než jednoho chronického onemocnění. Nejčastěji se jedná o sdružená onemocnění srdečních chorob, chronického zánětu kloubů, páteře a vysokého krevního tlaku. Mezi nejčastější příčiny nemoci a následného úmrtí patří úrazy. Ve stárí je člověk „obdarován“ atrofii svalů s poklesem svalové síly, řídnutím kostí a slábnutím reflexů. Navíc samotné zlomeniny se velice těžko hojí. Se stárím je také spojena změna imunitních mechanismů, která vyvolává daleko menší odolnost vůči infekcím. S vyšším věkem také stoupá výskyt většiny nádorů. (Mühlpachr, Staníček, 2001, str. 27- 41 in Kotalová str. 9-12)

Psychologický věk

Psychologické stárnutí je podmíněno zejména osobnostními rysy, psychickými změnami v průběhu stárnutí a také samotnou akceptací vlastního stárí.

Tento pojem zahrnuje obvykle duševní změny, které provázejí přibývající věk. Tyto změny jsou vysoce individuální, mohou být nevýrazné, ale také úmyslně zakrývané, že si jich všimne pouze nejbližší okolí. Rozdílnost psychického stárnutí je tedy do značné míry ovlivněna individualitou osobnosti jedince a charakteristické osobnostní rysy při stárnutí získávají na intenzitě. Z úzkostné osoby se může ve stáří stát hypochondr a u těch, kteří byli v mládí sobečtí se stupňuje egocentrismus. Všeobecně se předpokládá, že všechny změny spojené se stářím tedy směřují nevyhnutelně k horšímu. Toto tvrzení má ale pouze omezenou platnost, jelikož každý věk přináší něco nového, tudíž i samotné stáří. Zvyšuje se například vytrvalost v monotónních činnostech, trpělivost, pochopení pro vrstevníky. Fyziologické stáří je spojeno se soudností a rozvahou a stálostí v názorech. Hovoříme o „moudrosti stáří“. Vysoký věk přináší i určitá pozitiva, například prostor k seberealizaci a upřednostnění vlastních zájmů a potřeb. Stárnoucí člověk také zaznamenává změny ve vlastním citovém prožívání, kdy vzrůstá jejich intenzita a těžce se ovládají emoční projevy. Ve stáří také převládá touha po soukromí a strach z nového, tzv. neofobie. Výrazným rysem je špatné snášení změn svého bezprostředního okolí. Čím je člověk starší, tím hůře snáší stěhování či jinou větší životní změnu. Starý člověk lpí na dodržování svých denních rituálů, nosí oblíbené části oděvu a pečuje o památeční předměty.

Daleko častější a nápadnější jsou psychické změny regresivní. V duševním stárnutí se prolínají vlivy biologického věku mozku, celého těla, změny vzhledu a dalších společenských faktorů. K znakům psychického stárnutí patří zpomalení psychomotorického vývoje, snížená motivace, zvýšená opatrnost. Také problematika paměti, zapomnětlivosti a nižší koncentrace pozornosti je často zmiňována v souvislosti s duševním stárnutím. Přesto se domnívám, že je možné pravidelným cvičením paměti a vhodnou motivací dosáhnout výrazných změn, které přispějí ke zpomalení duševního stárnutí z tohoto pohledu.

S psychickou involucí se bohužel kombinují i psychické poruchy. Velmi časté jsou neurózy, paranoia, deprese a dokonce i suicida. (Pacovský, 1997, str. 54-60 in Kotalová str.10)

Sociální věk

Sociální stáří zahrnuje různé stránky sociálního života, jeho vztahy ke společnosti, k jiným lidem a také ke společenským aktivitám. Člověk je na společnosti závislý. Pod vlivem

stáří dochází ke změnám společenského statutu a společenských rolí, nezřídka k jejich degradaci. Také změny v ekonomickém zajištění jsou markantní.

V souvislosti se sociálním stářím hovoříme o **sociální periodizaci života**, kdy je lidský věk členěn do **čtyř období, tzv. věků**:

1. **První věk** je obdobím předproduktivním, zahrnuje dětství a mládí, vzdělávání, profesní přípravu, získávání zkušeností a znalostí.
2. **Druhý věk** představuje produktivní období, zahrnuje dospělost, produktivitu biologickou (založení rodiny), sociální a především pracovní.
3. **Třetí věk** je obdobím postproduktivním, vyvolává představy o stáří jako životním období, charakterizovaném poklesem zdatnosti a obdobím odpočinku.
4. **Čtvrtý věk** je někdy používán jako nálepka závislosti a nesoběstačnosti. Toto pojetí ale odporuje představám úspěšného stárnutí. (Mühlpachr, 2004, str. 19-21 in Kotalová str. 11-12)

V poslední době je uplatňováno následující **kalendářní členění stáří**, které je vymezeno dosažením určitého věku, od něhož se výrazněji projevují involuční změny:

1. **Mladí senioři** 65 - 74 let (problematika penzionování, volného času, zájmů, seberealizace,...)
2. **Staří senioři** 75 - 84 let (problematika funkčních změn, chorob)
3. **Velmi staří senioři** 85 a více let (problematika soběstačnosti a zabezpečení)
(Mühlpachr, 2004, str. 19-21 in Kotalová str. 11-12)

Stáří je všeobecně bráno za významnou sociální událost. U starých lidí nevymizí potřeba sdružování, bohužel ale dochází ke zužování příležitostí. Samotné sdružování totiž znamená bezpečnost a vzájemnou pomoc. Sklony k izolaci ze společenství patří mezi nebezpečné známky stáří. Charakteristické pro sociální stárnutí je také postupné ubývání samostatnosti a nárůst závislosti na svém okolí. Jestliže se stárnoucí člověk snaží udržet svou

samostatnost, musí tedy zachovat svou výkonnost nebo snížit nároky prostředí. Nedoceněný faktor, který významně ovlivňuje funkční zdatnost organismu ve stáří, je právě vlastní životní styl. Stejně jako svalová nečinnost vede k postupné atrofii svalů, tak také absence časné přípravy na stáří může v negativním směru výrazně ovlivnit vlastní průběh stárnutí.

1. 2. Podpora vzdělávání seniorů v ČR

Již jsem nastínila, že vzdělávání patří mezi vyšší lidské potřeby a svůj prostor dostává většinou až po naplnění potřeb základních. Potřeba uspokojování základních potřeb (potrava, spánek, udržení „konstantního“ zdravotního stavu, absence bolesti atd.) se právě v seniorském věku dostává více do popředí, proto potřeby vyšší (potřeba seberealizace, poznávání) bývají někdy opomíjeny nebo jen slabě rozvinuté.

V naší společnosti je vzdělávání generace třetího věku již vnímáno jako samozřejmé a vláda České republiky by měla usilovat o vytváření takových podmínek, které plně uspokojí edukační potřeby také seniorů. Svou činností by se měla snažit o vytvoření vhodné společenské atmosféry, o vybudování přehledného systému celoživotního vzdělávání a plnění neméně důležité podmínky – dostupnosti pro jednotlivce.

Dne 09. 01. 2008 vláda České republiky přijala **Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008- 2012**. Již v úvodu tohoto usnesení vlády je zmíněno: *Ke zvýšení kvality života ve stáří a podpoře prosperity ve stárnoucí společnosti je nezbytné dát v průběhu života příležitost pro uplatnění, učení, vzdělávání a aktivní život všem lidem. Lineární model vzdělání, práce a důchod stále více přestává platit a hranice mezi jednotlivými fázemi životního běhu se stávají flexibilnějšími a méně ostrými. Starší lidé mají stejně jako všichni právo být hodnoceni jako jednotlivci, na základě svých schopností a potřeb bez ohledu na svůj věk, pohlaví, barvu pleti, zdravotní postižení či jiné charakteristiky. Starší lidé a jejich znalosti a zkušenosti by měli stát v centru změn realizovaných v kontextu stárnutí populace.* (internet, <http://www.mpsv.cz/cs/5045#sp>)

Konkrétní opatření, která mají vést k naplnění základních principů Národního programu na období let 2008- 2012 v souvislosti se vzděláváním seniorů jsou:

1. *Podporovat **pozitivní pohled veřejnosti** na stáří, stárnutí a starší osoby a usilovat o zlepšení mediální kultury ve vztahu k seniorům. Podporovat vytváření informačních, vzdělávacích a aktivizačních programů pro seniory ve sdělovacích prostředcích.*
2. *Usilovat o **snižování sociálních a územních rozdílů** v přístupu k veřejným službám.*

3. **Zapojení do života komunity a společnosti**, pocit uznání a užitečnosti, ocenění zkušeností a smysluplné využití volného času jsou důležité pro pozitivní sebepojetí a životní spokojenost člověka v každém věku. Důležité je podpořit participaci seniorů na vzdělávacích, kulturních a společenských aktivitách a na řešení a rozhodování o otázkách, které se jich významně dotýkají. Sociální začlenění předpokládá zachování sociálních vztahů a kontaktů, právo na seburčení a participaci na životě společnosti.
4. Významným zdrojem aktivního života jsou **vzdělávací, zájmové a volnočasové aktivity**. Vzdělávání zvyšuje adaptabilitu a přispívá ke zvládnutí sociálních a společenských změn, včetně zavádění moderních komunikačních a informačních technologií. Vzdělávání nabízí možnost orientace na nové perspektivy a hodnoty, stimuluje občanské aktivity, má pozitivní vliv na zdraví a zabraňuje sociálnímu vyloučení.
5. **Kultura a kulturní aktivity** nabízejí hodnotné využití volného času a jsou zdrojem naplnění a sociálních kontaktů. Kulturní aktivity přispívají k prevenci sociálního vyloučení a izolace. Více volného času ve stáří je možno využít pro kulturní život. Kulturní aktivity jsou příležitostí pro posílení mezigeneračních kontaktů a sounáležitosti. Je třeba věnovat pozornost kulturním a duchovním potřebám starší generace a zejména osamělých a sociálním vyloučením ohrožených starších lidí.
6. **Internet** se postupně stává klíčovým zdrojem informací, včetně informací o řešení nejrůznějších životních situací, a klíčovým prostředkem komunikace. Technologický rozvoj a změny v prostředí probíhají rychle a jsou důležitou součástí našeho každodenního života. V kontextu přibývajících počtu starších osob, rychlého rozvoje informačních a komunikačních technologií a „internetizace“ společnosti je důležité zajistit rovný přístup k novým informačním a komunikačním technologiím a jejich využívání a podpořit rozvoj takových informačních a komunikačních technologií, které vyhovují potřebám osob s různými zdravotními a jinými omezeními.
7. Pro starší osoby se zdravotním postižením, pro migranty a jiné menšiny je důležitý **přístup k odpovídajícím sociálním službám**. Zajištění dostupnosti sociálních služeb, kulturních, vzdělávacích, sportovních a sociálních aktivit těmto skupinám a zabránění jejich sociálnímu vyloučení vyžaduje aktivní přístup.
8. Podporovat **zapojení starších osob do kulturních aktivit** a projekty, které umožňují prezentaci těchto aktivit. Podporovat dostupnost kulturních událostí, památek

a dalších kulturních a duchovních hodnot starším osobám ohroženým izolací a sociálním vyloučením.

9. *Podporovat rozvoj univerzit třetího věku a dalších vzdělávacích aktivit pro seniory. Podporovat vzdělávací aktivity na místní úrovni, včetně aktivit zaměřených na zvládnání informačních a komunikačních technologií. Podporovat dostupnost informací o vzdělávacích aktivitách pro seniory.*

Ve své, již zmiňované bakalářské práci (Uplatnění sociálního pedagoga v péči o seniory, 2008) jsem se též věnovala rozboru aktuálního programu Přípravy na stárnutí, konkrétně se jednalo o **program na období let 2002-2007**. Tento program obsahoval **samostatnou kapitolu o vzdělávání**, které charakterizoval jako jednu z podmínek pro aktivní a plodný život (!). Tento program označil možnost celoživotního vzdělávání za nezbytný předpoklad pro udržení znalostí a schopností stárnoucích osob a seniorů. Umožněním přístupu k celoživotnímu vzdělávání usiloval o snížení marginalizace, generační intolerance a o snadnější začlenění seniorů do společnosti. Jedním z nově stanovených hlavních cílů bylo vytvoření prostředí a programů, které umožnily stárnoucím osobám a seniorům vyrovnat se s novými poznatky a informačními technologiemi a tím pádem vést k udržení a rozvíjení jejich schopností a přispět ke zvládnání stále se stupňujících nároků moderní společnosti.

Některá opatření, která v souvislosti s plněním programu Přípravy na stárnutí zazněla:

1. *Prosazovat realizaci koncepce celoživotního vzdělávání podle "Národního programu rozvoje vzdělávání".*
2. *Podporovat vzdělávací programy Univerzit třetího věku za účelem zvýšení životních aktivit seniorů, rozšířit jejich obsah.*
3. *Iniciovat vznik "Akademií třetího věku" na celostátní, regionální i lokální úrovni.*
4. *Zapojovat zainteresované vzdělávací instituce a jednotlivce do vzdělávacích programů EU se seniorskou problematikou.*
5. *Vytvářet výukové, informační a rekvalifikační programy pro seniory, vytvářet společné vzdělávací programy s mladou generací.*

6. Zvyšovat **informovanost seniorů** o možnostech a formách vzdělávání, vytvořit jednotný komplexní systém všeobecně dostupných, relevantních informací o nabídce možností.
7. Systematicky rozšiřovat **nabídku vzdělávacích programů** pro seniory.
8. Podporovat činnost nestátních subjektů na úseku vzdělávání seniorů.

Informace o splnění plánu pro období 2002-2007 v rámci vzdělávání seniorů zahrnovaly tyto následné kroky a aktivity :

V kalendářním roce 2004 pořádalo univerzitu 3. věku celkem 17 veřejných vysokých škol, které nabízely seniorům kurzy různého zaměření na svých fakultách. Uvádíme některá témata: biologie člověka, význam prevence v medicíně, humanitní obory v medicíně, egyptologické bádání, filmový seminář, česká literatura od roku 1945, právo, morálka, hospodářství, paleontologie, chemie kolem nás, ontogeneze a fylogeneze člověka, práce s počítačem, kurz digitální fotografie a další. Celkový počet seniorů zapojených v akademickém roce 2004/2005 do vzdělávacích procesů různého typu byl téměř 15 tisíc osob.

Při kurzech univerzity 3. věku, zejména v počítačových učebnách, se jako asistenti pedagogů uplatňují někteří senioři i studenti. Všechny studijní programy, které mají distanční formu vzdělávání, jsou společné pro mladou i starší generaci.

Kurzy informační technologie nabízejí jednak některé vysoké školy v rámci univerzity 3. věku, jednak v rámci projektů Státní informační politiky ve vzdělávání (SIPVZ) MŠMT.

Konkrétní programy dotované Evropskou komisí a zaměřené na vzdělání seniorů - „Nebojte se počítačů“, organizovaný Fakultou elektrotechnickou Českého vysokého učení technického v Praze při Univerzitě 3. věku. Dalším projektem je „Kompetenční síť pro seniory“ (kurz trvá 2 semestry, jednou týdně 2 hodiny) a mezinárodní interdisciplinární projekt „Povídky o městech“, na kterém spolupracuje Univerzita 3. věku. Cílem je využívání počítačů pro psaní, vyprávění o městech, ve kterých senioři žijí, sdělování poznatků v cizích jazycích, navazování nových přátelství, prezentace textů.

Projekt realizovaný MŠMT v roce 2005 - projekt SENIOR- využívá organizace poskytující vzdělávací služby pro dospělé. Tento postup se jeví jako efektivní, neboť je založen na spolupráci resortu školství, mládeže a tělovýchovy a krajských organizací, které již vzdělávací služby pro dospělé poskytují. Národní ústav odborného vzdělávání ve spolupráci s centry vzdělávání připravil výukové, informační a rekvalifikační programy pro seniory, část těchto programů – zejména zájmového zaměření – má charakter společných vzdělávacích programů s mladou generací.

Centra vzdělávání se budou podílet na realizaci programů Akademie třetího věku. Národní ústav odborného vzdělávání ve spolupráci s centry vzdělávání a se sociálními partnery (úřady práce, městské úřady, domovy důchodců, zaměstnavatelé) bude podnikat kroky potřebné pro zajištění kvality realizace programů. Veškeré koncepční materiály vytvořené v rámci projektu SENIOR i praktické zkušenosti z realizace projektů pak budou k dispozici dalším postupně zřizovaným vzdělávacím centrům, popř. dalším zájemcům splňujícím podmínky pro tuto činnost.

(internet, http://www.mpsv.cz/files/clanky/3029/Informace_o_plneni.pdf)

Na základě podrobného prostudování Národního programu přípravy na stárnutí na období let 2002- 2007 a Národního programu přípravy na stárnutí na období let 2008-2012 bych nyní srovnala **přístup obou vládních usnesení ke konkrétní problematice - ke vzdělávání seniorů:**

Program 2002- 2007 kladl důraz na vytváření nových vzdělávacích programů pro seniory, na vytváření prostředí a programů, které umožní seniorům vyrovnat se s novými poznatky a informačními technologiemi. Dále se snažil o zvýšení informovanosti seniorů o jejich možnostech a formách vzdělávání, dále o vytváření informačních a rekvalifikačních programů pro seniory a o koncepci společných vzdělávacích programů s mladou generací. Dalším důležitým počinem byla podpora zřizování univerzit 3.věku (U3V) při jednotlivých vysokých školách a spolupráce s jejich pořadateli při tvorbě nabídky vzdělávacích programů. V neposlední řadě se jednalo též o podporování činnosti nestátních subjektů na úseku vzdělávání seniorů. **Program 2002- 2007 konkretizoval vzdělávání seniorů jako nezbytný předpoklad pro udržení duševní pohody a takto k tomu přistupoval.**

Program 2008- 2012 pojímá **vzdělávání seniorů především jako prostředek pro udržení pracovní schopnosti a uplatnění se na trhu práce.** V problematice vzdělávání

se zaměřuje především na využití schopností a dovedností starších osob, aby byli schopni a ochotni zůstat déle v zaměstnání. Koncepce rozvoje lidských zdrojů počítá s udržení schopností, dovedností a zaměstnatelnosti rostoucího podílu starších osob na trhu práce. Pro vytvoření komplexního systému dalšího vzdělávání je nezbytné vyjasnění kompetencí resortů a dalších subjektů v systému dalšího odborného vzdělávání a také dořešit systém jeho financování. Přestože se tento program zabývá také zajišťováním rovného přístupu k novým informačním a komunikačním technologiím pro starší osoby a vybízí k podpoře rozvoje univerzit třetího věku a dalších vzdělávacích aktivit pro seniory (včetně zlepšení dostupnosti informací o vzdělávacích aktivitách pro seniory), je zřejmé, že **problematika vzdělávání se týká především v programu konkrétně definované věkové kategorie 55 – 64 let.** Ale co občané nad 64 let a rozvíjení jejich vzdělávání? Bohužel musím konstatovat, že v souvislosti s demografickým stárnutím je zásadní dosažení evropských cílů politiky zaměstnanosti. U starších osob (55- 64 let) je v následujícím období do roku 2012 plánována 55% zaměstnanost! Politika a programy aktivního stárnutí se zaměřují především na zvýšení šancí starších osob s nižší kvalifikací a jinak znevýhodněných (např. zdravotně) na trhu práce. Je důležité podpořit osoby s nižší kvalifikací a vzděláním, aby měly stejné šance na delší a kvalitnější pracovní kariéru. Strategie tohoto programu spočívá v reakci na stárnutí populace, konkrétně ve **využití potenciálu starších osob** a vytvoření mezigeneračně soudržné společnosti. Tento program se snaží bezezbytku a aktivně využít potenciálu starých lidí, jelikož „stárnoucí společnost“ si nemůže dovolit vylučovat starší osoby z trhu práce.

Je zřejmé, že každý program si určil v otázce vzdělávání jiné priority a jestliže se program 2002- 2007 věnoval vzdělávání seniorů konkrétně (U3V, smysluplné využívání volného času apod.), tak program 2008- 2012 vzdělávání chápe jako prostředek pro co nejdéle udržení se v pracovním prostředí. Ve své diplomové práci se zaměřuji na specifickou skupinu obyvatel – seniory se sníženou soběstačností a ti jsou v programu, co se vzdělávání týče, poněkud opomíjeni. V ostatních oblastech (péče o zdraví, sociální zabezpečení, bydlení, sociální služby atd.) je na ně samozřejmě pomýšleno. (internet, <http://www.mpsv.cz/cs/5045#pkvs>)

Konkrétní vzdělávací aktivity určené seniorům

Jednotlivým možnostem vzdělávání jsem se podrobně věnovala ve vlastní bakalářské práci. Vzdělávací aktivity jsou organizovány například prostřednictvím těchto institucí :

1. Akademie třetího věku (A3V)
2. Univerzity třetího věku (U3V)
3. Rozhlasová akademie třetího věku (RATV)
4. Senior akademie městské policie

1. Akademie třetího věku (A3V)

Po vzoru univerzit třetího věku v zahraničí se u nás spustil program akademií třetího věku. Díky spolupráci České gerontologické společnosti a Českého červeného kříže byl v letech 1983- 1984 vytvořen první kurz, zaměřený na problematiku prevence a udržení zdraví. Program A3V se orientoval na oblasti vzdělávacích zájmů seniorů, snažil se o vyvolání zájmu o současné společenské dění a také o aktivní přístup účastníků k životu. Smyslem kurzu bylo též vytvoření přátelské atmosféry, pocitů soudržnosti, poskytnutí prostoru pro výměnu názorů a získání rad od fundovaných odborníků. A3V nepodmiňuje účast na kurzech dosažením určité úrovně vzdělání, kurz je určen především těm, kteří dosáhnou věkové hranice nároku na starobní důchod. Protože byly A3V propagovány jako „výhradně vzdělávací“, byly nakonec navštěvovány i těmi seniory, kteří by například z obav o svou prestiž nenavštěvovali kluby důchodců. (Kotalová, 2008, str. 19-21)

Akademie třetího věku úspěšně plnily vzdělávací funkci v dalších letech, ale postupně se rozšiřoval zájem o náročnější formy vzdělávání a tak došlo ke vzniku U3V na našich vysokých školách.

2. Univerzity třetího věku (U3V)

Jedná se o vůbec první instituce, orientované na vzdělávání seniorů, které jsou zahrnuty v programech celoživotního vzdělávání vysokých škol. První U3V byla založena již

v roce 1986 na UP v Olomouci. Další univerzity třetího věku vznikaly postupně na základě osobní a místní iniciativy lektorů jednotlivých vysokých škol.

Škála jednotlivých vzdělávacích aktivit U3V je poměrně široká a rozmanitá. Zahrnuje ucelené vzdělávací bloky (1-3leté programy), edukační kurzy v oblasti nových technologií, konverzační cizojazyčné kurzy, tělesně pohybové programy, programy rozvíjející sebeřízení, sebevýchovu a seberealizaci, ale především velice oblíbené cykly fakultativních přednášek a doprovodných aktivit.

Univerzity třetího věku poskytují všeobecné, zájmové a neprofesní vzdělávání na vysokoškolské úrovni. Jejich hlavním cílem je především zvýšení životní aktivity seniorů, smysluplné vyplnění volného času, prostor pro seznámení se s novými lidmi, získání nových poznatků či doplnění kvalifikace. Stručně řečeno jde o zkvalitnění života seniorů a umožnění lépe chápat dnešní dobu. Posluchačem U3V může být každý, kdo zpravidla disponuje ukončeným středoškolským vzděláním s maturitou, tito účastníci mají statut posluchače univerzity nikoli studenta. V rámci studia na U3V vznikají též kluby absolventů, které nabízejí další program a volnočasové vyžití. (Kotalová, 2008, str. 22-25)

3. Rozhlasová akademie třetího věku (RATV)

Jedná se o více než 17letý projekt Českého rozhlasu 2, zaměřený na celoplošné vzdělávání seniorů. V průběhu těchto let rozhlas vysílal řadu vzdělávacích bloků z nejrůznějších oborů. Posluchači měli v každém cyklu odpovídat na kontrolní otázky a vypracovávat písemné práce, které byly dále vyhodnoceny a ti nejúspěšnější posluchači obdrželi diplom. RATV nabízela též společné aktivity např. společná natáčení ve studiu, nedělní setkávání posluchačů a lektorů, zájezdy apod.

Jelikož se za těch 17 let mnoho změnilo a došlo k masovému rozšíření internetu, tak i nový vzdělávací cyklus je jiný a bude více spojen s internetem, s jehož pomocí posluchači získají nejen další související znalosti, ale také možnost komunikace s tvůrci cyklu. Neznamená to, že budou izolováni ti posluchači, kteří k internetu nemají přístup, protože bude ponechána možnost kontaktu prostřednictvím klasické pošty. Další změnou je i to, že posluchači už nebudou psát rozsáhlé seminární práce. Na konci každého dílu zazní otázka a ti, kteří budou mít zájem získat osvědčení o absolvování rozhlasového kurzu, budou odpovídat na všechny otázky až po odvysílání každého cyklu a při všech správných

odpovědích získají osvědčení o absolutoriu. Nově koncipovaný cyklus Rozhlasové akademie by se měl stát dalším stupínkem k modernějšímu způsobu "studia na dálku". (internet, http://www.rozhlas.cz/praha/porady/_porad/4120)

4. Senior akademie městské policie

Jedná se o velmi hodnotný vzdělávací projekt v oblasti prevence kriminality pro třetí generaci. Zorganizování Senior akademie napadlo strážníky poté, co se rapidně zvýšil počet seniorů, kteří se stali oběťmi pachatelů trestné činnosti. Vznikl naprosto nový výukový program zaměřený na tuto věkovou skupinu. Program Senior akademie nabízí praktické informace, jak přispět k vlastnímu bezpečí a k bezpečnosti osob v bezprostředním okolí. Tento půlroční vzdělávací program zahrnuje přednášky o prevenci násilných útoků, o prevenci domácího násilí, o prevenci majetkových trestných činů, o zabezpečení majetku, přednášky z psychologie, viktimologie, přednášky o nebezpečí sekt, drog, nebo přednášky o dopravní výchově. V posledních letech byla nabídka vzdělávání navíc obohacena o kurz první pomoci, tréninky paměti, taktiky sebeobrany a kurz prevence počítačové kriminality, který seznamuje seniory s riziky internetového nakupování či bankovníctví. Absolventi Senior – akademie obdrží ke konci kurzu „Osvědčení o absolvování“ a pro odbor prevence Městské policie se stávají neformálními partnery a asistenty prevence kriminality (po vzoru města Brna došlo k realizaci Senior akademií i v dalších městech České republiky, například v Praze a Liberci). (internet, <http://www.mpb.cz/odbor-prevence/pro-seniory/senior-akademie> in Kotalová str. 27-28)

Nemohu opominout fakt, že vzdělávací aktivity určené seniorům mohou být také individuálního rázu. Smysluplné vyplnění volného času a získání nových znalostí umožňuje totiž i televize, rozhlas, tisk či internet.

Televize představuje v životě seniorů snad nejvýraznější masmédiu. Nežádá se stává každodenním společníkem a nejčastější výplní volného času. Pokud se zaměřím pouze na pořady, určené ke vzdělávání seniorů, docházím ke zjištění, že nabídka je opravdu pestrá. I senior má totiž možnost znásobit svoje vědomosti v oblasti vědy a techniky. Bohatá je též nabídka přírodovědných a zeměpisných dokumentů, taktéž pořadů o dějinách a historických faktech. Nabízená lékařská témata, např. pořad Zdraví nebo Diagnóza jsou zaměřeny přímo starším věkovým kategoriím. Pro seniory je konkrétně určen společenský magazín ČT „Barvy života“, usilující o informovanost seniorů o stáří a stárnutí.

Tištěná média do výčtu vzdělávacích prostředků též spadají. Pravidelně vychází například měsíčník „Doba seniorů“. Toto periodikum například seniory seznamuje s neustále se proměňující ekonomicko - politickou problematikou seniorského věku. Také čtvrtletně vydávaný časopis „Elán plus“ dokáže čtenáře poutavou formou informovat o společenském dění, braném ze zorného úhlu seniorů. Časopis Generace vycházející šestkrát ročně je určen přímo seniorům a snaží se nacházet cesty ke zkvalitnění a zpestření života nejen aktuálními informacemi, ale i historickými tématy. Generace usiluje o vytvoření moderního životního stylu pro aktivní život ve stáří nejen tím, že upozorňuje na generační potenciál. Další tiskoviny konkrétně pro seniory – měsíčník Revue plus, čtvrtletník Vital plus, čtrnáctidenník Třetí věk.

Internet mohu bez potíží označit za nejvýznamnější zdroj nových vědomostí a poznatků. Protože je jeho využití u seniorů často provázáno s velkými překážkami technického rázu, nebývá v seniorské populaci zatím tolik vyhledávané. V dnešní době disponuje každé větší město či městečko bezplatnými internetovými koutky například v městských knihovnách a přesto existuje pouze malé procento starých občanů, kteří práci s Internetem ovládají. Sama se domnívám, že právě Internet může seniorům zpestřit každodenní život, napomůže vzdělávání se, obohatí o nové informace, o zábavu a také nabídne nové virtuální přátele. Nabídka počítačových kurzů pro seniory se v současnosti znatelně rozšiřuje a to je dobrá zpráva pro všechny, kteří touží po nových informacích. (Kotalová, 2008, str. 26-27)

1. 3. Geragogika jako specializovaná pedagogická disciplína

V centru pozornosti mé diplomové práce stojí senior. Pojem „senior“ je všeobecně chápán jako významově neutrální termín a jeho zařazení do edukační teorie napomáhalo především emočně prosté označení člověka v období sénia a systémové navázání na pojem sénium (označující věkové období stáří). Pojem senior byl též příznivě přijat samotnými účastníky seniorských vzdělávacích aktivit. To jsou důvody, proč se upustilo od pojmu „geront“, přestože základ tohoto slova je součástí obecného názvu specializované pedagogické disciplíny, zaměřené na edukaci ve stáří. Pojem „geront“ bývá chápán ve smyslu starých a nesoběstačných lidí, jedná o běžný pojem užívaný v lékařství v oboru geriatrie.

Geragogika (z řečtiny gerón = stařec a agogé = vést někoho) je specializovaná vědní disciplína, zaměřená na zkoumání a systematizaci poznatků, týkajících se edukace v séniu a edukace ve vztahu k seniorskému věku člověka. (Čornaničová, 2007, str. 4-5)

Geragogika je řazena do věd o výchově a svým zaměřením na konkrétní cílovou skupinu seniorů patří mezi gerontologické vědy. V souvislosti s vědami o výchově poskytuje geragogice největší zázemí andragogika, jelikož se zabývá výchovou dospělých a sami senioři tvoří významnou součást dospělé populace. *Primární místo geragogiky je tedy v systému věd o výchově a v jejich rámci v andragogice. (Čornaničová, 2007, str. 133)*

Podle Mühlpachra (2005, str.7) pedagogika na počátku třetího tisíciletí opouští koncepci vyhraněného zaměření na dětskou populaci. Vše se děje v souladu s myšlenkou celoživotního vzdělávání, celoživotního učení a učící se společnosti. Je totiž zřejmé, že se objevují nové cílené skupiny, mezi nimž právě seniorská populace hraje dominantní roli. Dochází k nastolování nových pedagogických problémů a své legitimní místo nacházejí sociální pedagogika, speciální pedagogika, andragogika a geragogika.

Z pohledu rozpracovanosti problematiky a množství poznatků o výchově v jednotlivých životních etapách jsou vědy týkající se výchovy mladší věkových období daleko více rozvinutější. Vzhledem k velice často zmiňovanému stárnutí populace dochází k výraznějšímu osamostatňování a vyčleňování problematiky vzdělávání seniorů do samostatného problémového okruhu a také k tendencím k vytvoření svébytné vědní disciplíny. Rozvoj geragogiky ovlivňuje především potřeba hledat odpovědi na požadavky

v konkrétní oblasti vzdělávání. Edukace seniorů začala vznikat spontánně a to na popud potřeb společenské praxe. Postupně vzkvétala díky realizaci nadšenců z různých vědních oborů (viz. podněty pro vznik U3V), kteří se zabývali spíše praktickými otázkami a vlastním průběhem edukace. Sice své zkušenosti veřejně publikovali, ale na teoretickou systematizaci problematiky edukaci seniorů již nenašli další prostor. Vystala tedy potřeba shromažďovat jednotlivé poznatky ze vzdělávání seniorů a díky tomu se postupně zakládala nová pedagogická disciplína. V 80. letech minulého století se začala edukace seniorů stávat pravidelnou součástí edukace na vysokých školách a v kulturních zařízeních. Zaměřovala se především na programy přípravy na stáří a vyrovnání se s měnícími se životními situacemi. Postupně docházelo k rozšiřování nabídky specifických edukačních programů a v dnešní době můžeme **edukační aktivity pro seniory** rozčlenit do tří okruhů :

- 1. seniorská edukace**
- 2. preseniorská edukace**
- 3. proseniorská edukace**

1. seniorská edukace

označovaná též jako „vlastní edukace v seniorském věku“ představuje rozsáhlou oblast zkoumání, jejichž účastníky jsou přímo senioři. Jejím cílem je optimální a smysluplné využití volného času ve stáří, vedení k aktivnímu stáří a též k uplatnění vlastních tvořivých schopností. Seniorská edukace podporuje a umožňuje realizaci životních potřeb, pozitivně ovlivňuje jejich postoj k vlastnímu stáří. Účastníci jsou chápáni jako individuality se specifickými psychofyzilogickými vlastnostmi, konkrétními sociálními rolemi a hodnotovými orientacemi.

2. preseniorská edukace

je zaměřená na konkrétní přípravu člověka na stáří, jako na přirozenou životní etapu a na změnu životního stylu. Jako hlavní úkol si vytýčila usnadnit adaptaci na biologické a psychosociální změny, které jsou očekávány. Tato edukace začíná asi 5 let před dosažením důchodového věku a usiluje o dosažení sociální jistoty při přechodu do důchodu. Obsahem je tedy dlouhodobá příprava na zdravý způsob života a výchova k adekvátnímu postoji k vlastnímu stárnutí.

3. proseniorská edukace

je již určená různým generačním skupinám. Usiluje o objasňování problematiky stáří a o společenskou podporu seniorů, chce definovat a řešit problémy seniorské generace. Proseniorská edukace se snaží o mezigenerační porozumění, prezentuje pohled na život, kde i stáří má vlastní hodnotu a konkrétní poslání. Posiluje chápání vlastního stárnutí jako přirozeného a zákonitého jevu, který je společný všem lidem. Ve svých programech se věnuje i rodinám seniorů, dobrovolníkům a personálu v pobytových zařízeních. Programy informují o podpoře při udržení soběstačnosti po co nejdelší dobu a také pomoci při řešení osobních, zdravotních, rodinných a dalších životních problémů. (Čornaničová, 2007, str. 5-6, str. 124-133)

Funkce a specifika geragogiky

Zde bych se ráda zaměřila na oblast konkrétních úloh a činností, které pro seniora představují smysluplný a významný přínos a pozitivně obohacují kvalitu života seniorů.

Vzhledem k **rozvoji osobnosti seniora** rozlišujeme:

- **vzdělávací funkce**- zaměřená na získání nových poznatků, informací, dovedností
- **kulturně-kultivační funkce**- zaměřená na permanentní rozvoj osobnosti prostřednictvím umění, kultury, pohybové výchovy, „koníčků“ apod. v oblasti volnočasových aktivit
- **sociálně-psychologická funkce**- zaměřená na uchování přiměřené kvality života v oblasti sociálních vztahů a psychického rozvoje a při adaptaci na změny související se stářím

Vzhledem k **zaměření vzdělávání** rozlišujeme:

- **preventivní funkce**- jedná se o edukační aktivity konané s předstihem a pozitivně ovlivňující průběh stárnutí a kvalitu života ve stáří
- **anticipační funkce**- vzdělávání je zaměřeno na pozitivní naladění člověka na budoucí změny, přispívá k připravenosti na změny životního stylu, především po odchodu do důchodu
- **rehabilitační funkce**- jedná se o znovuobjevení a udržení si fyzických a duševních sil a celkové rovnováhy

- adaptační funkce- zabezpečuje rovnováhu mezi prostředím a seniorem
- stimulační funkce- přispívá k rozvoji zájmů, potřeb a schopností seniorů, podporuje jejich aktivitu a kultivuje jejich zájmové aktivity
- komunikační funkce- senioři jsou vztaženi do živé a aktivní komunikace se svým okolím, odstraňuje se sociální izolace
- kompenzační funkce- vzdělávací aktivity nahrazují úbytek sociálních kontaktů a ztrátu profesní role díky odchodu do důchodu, také mohou nahradit nedostatek možností studovat v předcházejících životních obdobích
- aktivizační funkce- vzdělávání přispívá k začlenění se do společnosti, k pocitům důstojnosti a životního uspokojení
- relaxační funkce- zaměřená na kultivované trávení volného času a přispívající k vnitřní harmonii osobnosti
- funkce mezigeneračního porozumění- zaměřená na prohloubení mezigeneračního porozumění a na prevenci mezigeneračního napětí (Čornaničová, 2007, str. 74-76)

Vlastní proces edukace seniorů je ovlivňován především těmito faktory:

A. Charakteristika účastníků edukace seniorů

Jedná se o inteligenci, schopnosti, styl učení, postoje, motivace, potřeby, ale také fyzické rozdíly a zdravotní stav. Dále o sociální a sociokulturní charakteristiku např. vzdělanostní úroveň či rodinné prostředí.

B. Charakteristika organizátorů edukace seniorů

Ta zahrnuje osobnostní a profesní předpoklady jednotlivých animátorů, učitelů a ostatních pracovníků.

C. Charakteristika edukačních konstruktů

Zde se jedná o konkrétní kurikulární programy, učebnice a nástroje evaluace.

D. Charakteristika realizačního prostředí edukace seniorů

Sem spadá například materiální vybavenost a dostupnost zařízení.

(Čornaničová, 2007, str. 76-79)

Všechny edukační aktivity vycházejí z poznání, že člověk je schopen učit se a tvořit i ve stáří, přestože v tomto věku má vlastní učení již svá specifika. Ve stáří již odpadá společenský tlak na získávání dalších kvalifikací či jejich nutné zvyšování. Edukace v seniorském věku je totiž dobrovolná. I když je v průběhu vzdělávání nezbytné zohlednit biologická, psychologická a sociologická specifika stáří, přesto máme prostor edukačními aktivitami zlepšit samotnou kvalitu života v senu a odbourat tradiční stereotypy ve společnosti ve vztahu ke stáří. Můžeme též využít jejich životních zkušeností a podpořit vlastní aktivitu seniorů.

Mühlpachr (2004, str. 138) navíc na podkladě výsledků mnoha výzkumů uvádí, že *vzdělávací aktivity v postproduktivním věku přispívají k pocitu důstojnosti a životního uspokojení, k začlenění do společnosti i k fyzickému a duševnímu zdraví... Mohou také zlepšit orientaci v nových životních situacích a schopnost samostatně se rozhodovat. Vzdělávání ve starším věku se tak stává nutnou podmínkou pochopení života ve stále se měnícím světě.*

Pokud budeme jako organizátora edukačních programů pro seniory chápat i sociálního pedagoga, domnívám se, že se může uplatnit právě v těchto oblastech:

- *všeobecné vzdělávání*
- *výuka cizích jazyků (podložená ověřenou jazykovou vybaveností)*
- *výuka práce s počítačem*
- *inovace odborných znalostí a dovedností*
- *cvičení paměti*
- *aktivizace a mobilizace potenciálu schopných seniorů*
- *aktivní reintegrace do života vlastní komunity (např. v domovech seniorů)*
- *participace na společenském dění*
- *podpora mezigeneračního dialogu*
- *prezentace adekvátního postoje ke starší generaci*
- *zmírňování mezigeneračního napětí a odstraňování předsudků o stáří*

(Kotalová, 2008, str. 6-7)

Širší společenskou diskuzí o problémech seniorů a rozšiřováním vědeckého výzkumu o aktuálních problémech stárnutí a životě seniorů se sociální pedagogika jako věda může též

zabývat. Pro zajištění kvality životní úrovně a pro využití potenciálu přibývajících počtu starších lidí je více než nutné do populace seniorů investovat. Měli bychom aktivněji vytvářet informační, vzdělávací a aktivizační programy určené konkrétně seniorům, dle mého názoru se jedná o jednu z významných činností naší společné přípravy na stáří.

2. Vzdělávací možnosti klientů konkrétního domova seniorů – Domova seniorů Vychodilova

Žabovřesky patří mezi největší městské části Brna vůbec. Je tedy zřejmé, že se v bezprostředním okolí Domova seniorů Vychodilova (DSV) bude nabízet nespočet možností pro další vzdělávání či kulturně společenské vyžití. Otázkou je, v jaké míře budou kulturně vzdělávací aktivity externích institucí svým charakterem přístupné i seniorské populaci. Nutno totiž podotknout, že jsem stejný průzkum orientačně prováděla již loni a programová nabídka mnoha center prodělala podstatné změny. Konkrétně ubylo aktivit, určených speciálně seniorům. Ve svém průzkumu jsem zohlednila možnosti pro klienty konkrétního Domova pro seniory a to v konkrétním časovém úseku. Průzkum probíhal v měsících září – říjen 2009 ve všech institucích v okruhu 1500 metrů od DSV. Ráda bych, aby mnou shromážděné údaje napomohly vedení Domova ve snadnější orientaci v nabídce aktivit v nejbližších vzdělávacích centrech a aby tyto údaje byly zpřístupněny všem klientům DSV.

Klienti DSV mají samozřejmě možnost využívat programové nabídky uvnitř domova. Její šíře a konkrétní kurzy jsou následně rozvedeny v druhé podkapitole. V další části této kapitoly se věnuji shrnutí názorů klientů DSV na možnosti jejich vzdělávání. Klienti dostali prostor vyjádřit se k tomu, zda vůbec mají o další vzdělávání zájem a jsou též tázáni na jejich účast v pravidelných aktivitách DSV.

2. 1. Externí nabídka vzdělávání v okolí DSV do 1500 metrů

Domov seniorů Vychodilova se nachází uprostřed zeleně v klidném prostředí městské části Brno – Žabovřesky. Zařízení je vzdáleno 300 metrů od zastávky městské hromadné dopravy, kterou se dostaneme do středu města Brna za cca. 16 minut. V centru Brna bezesporu nalezneme instituce, které plní vzdělávací účel pro osoby v seniorském věku. Já jsem si pro svůj průzkum záměrně vybrala pouze kulturní a vzdělávací zařízení v nejbližším okolí Domova (tedy v okruhu 1500 metrů). Tyto instituce lze totiž navštěvovat pěšky, i přes určitá pohybová omezení, se kterými se klienti DSV nezdávka potýkají.

Geografická poloha DSV :

Konkrétní nabídka možného vzdělávání pro seniory v Žabovřeskách (podzim 2009) :

(Program určený speciálně seniorům je zvýrazněn zeleně)

1. Salesiánské středisko mládeže, Foersterova 2, vzdálenost 1000 metrů

Kontakt - tel. 541 213 110, mail : stredisko@brno.sdb.cz

Italština pro začátečníky i pokročilé, roční kurz, cena 500,- Kč za semestr

Hra na flétnu, individuální lekce jednou týdně, cena 700,- Kč za semestr

Hra na kytaru, individuální lekce jednou týdně, cena 700,- Kč za semestr

Cvičení pro radost, hodina týdně, roční kursové 500,- Kč

2. Kulturní dům Rubín, Makovského náměstí 3, vzdálenost 700 metrů

Kontakt – tel. 541 213 704, mail : rubin@zabovresky.cz

Cyklus cestovatelských přednášek J. Kolbaby, jedenkrát za 14 dní, cena 110,- Kč

3. Studio Harmonie, Makovského náměstí 3, vzdálenost 700 metrů

Kontakt – tel. 732 887 350, mail : centrumharmonie@centrum.cz

Cvičení Tai – či, jedna hodina týdně, celoroční kurz, cena 2500,- Kč

Cvičení Jóga, jedna hodina týdně, celoroční kurz, cena 1800,- Kč

Meditační cvičení, 90 minut týdně, celoroční kurz, cena 2000,- Kč

4. Kulturní dům Rubínek, Poznaňská 10, vzdálenost 800 metrů

Kontakt – tel. 541 213 704, mail : rubin@zabovresky.cz

Cyklus seminářů „ Práce s energií čakry“, jedenkrát měsíčně, cena 150,- Kč / přednáška

Cyklus zeměpisných přednášek, dvakrát měsíčně, cena 50,- Kč / přednáška

5. Stabil Studio, taneční centrum Rubínek, Poznaňská 10, vzdálenost 800 metrů

Kontakt – tel. 739 359 688, mail : info@stabilstudio.cz

Cyklus Aby záda nebolela, jednou týdně, cena 60,- Kč / hod.

Cyklus Tělo v kondici pro seniory, jednou týdně, cena 60,-Kč / hod.

Taneční kurz pro dospělé začátečníky, 9 lekcí, cena 2100,- Kč za pár

Taneční kurz pro dospělé pokročilé, 12 lekcí, cena 3300,- Kč za pár

Pilates pro všechny a bez rozdílu věku, jednou týdně, cena 60,- Kč / hod.

Jóga pro všechny a bez rozdílu věku, jednou týdně, cena 60,- Kč / hod.

6. Astra jazyková škola, Plovdivská 8, vzdálenost 1100 metrů

Kontakt – tel. 545 163 190, mail : info@astrajs.cz

Angličtina pro seniory, začátečníci, dvakrát týdně, cena 8770,- Kč / školní rok

Angličtina pro seniory, mírně pokročilí, dvakrát týdně, cena 8770,- Kč / školní rok

7. Centrum volného času Jabloňka, Kroftova 64, vzdálenost 600 metrů

Kontakt – tel. 549 216 248, mail : cvcjablonka@centrum.cz

Španělština pro začátečníky, jednou týdně, cena 1500,- Kč / školní rok

Výtvarná středna pro dospělé, blok tři hodiny týdně, cena 750,- Kč / pololetí

Keramika s točením, blok tři hodiny týdně, cena 1150,- Kč / pololetí

MEMO Klub pro seniory s trénováním paměti, jednou týdně, cena 400,- Kč / školní rok

Cvičení na velkých míčích, jednou týdně, cena 500,- Kč / školní rok

8. Knihovna Jiřího Mahena, Mozolky 52, vzdálenost 800 metrů

Kontakt – tel. 549 259 853, mail : mozolky@kjm.cz

Informační středisko Europe Direkt, v době provozu informace o EU zdarma

Cyklus Setkání s literaturou, jednou měsíčně, zdarma

9. Jazyková škola Intkos, Stránského 28, vzdálenost 1200 metrů

Kontakt – tel. 543 215 072, mail : intkos@seznam.cz

Angličtina pro začátečníky, intenzivní týdenní sugestopedický kurz, cena 10472,- Kč

Němčina pro začátečníky, intenzivní týdenní sugestopedický kurz, cena 10472,- Kč

Ruština pro pokročilé, intenzivní víkendový kurz, cena 3000,- Kč

10. Nová Akropolis, Blatného 24, vzdálenost 1000 metrů

Kontakt – tel. 545 241 855, mail : nova@akropolis.cz

Kurz filosofie, 14 přednášek, cena se slevou pro seniory, cena 800,- Kč

Výtvarná dílna, jednou měsíčně, tříhodinový blok, cena 160,- Kč

Přednášky s videoprojekcí (o filosofii, esoterice), cena se slevou pro seniory 45,- Kč

Kurz rétoriky, pětihodinový blok, cena se slevou pro seniory 710,- Kč

Charakteristika jednotlivých vzdělávacích institucí :

1. Salesiánské středisko mládeže Foersterova

Toto středisko patří k nejmladším vzdělávacím zařízením v Žabovřeskách. Zřizovatelem služeb jsou salesiáni, kteří svoji činnost zaměřili hlavně na výchovu mládeže. Nutno podotknout, že příslušnost salesiánů ke katolické církvi nijak neomezuje cílovou skupinu jejich působení. Středisko je totiž otevřeno pro všechny, přednostně ale pro věkovou kategorii 6 - 26 let. V loňské nabídce se senioři mohli ještě vzdělávat v angličtině a francouzštině, letos bohužel jsou tyto jazykové kroužky určeny pouze mládeži do 15 let. Pro dříve narozené je ale možné nově navštěvovat kurz italštiny nebo individuální výuku hry na hudební nástroje. Středisko v přehledech svých aktivit uvádí zajímavou věkovou kategorií „18 – 99 let“, domnívám se však, že nejde o vhodnou kategorii, jelikož je takto naprosto nemožné vytvořit homogenní skupinu se stejnými potřebami a společnými cíly. Konkrétně se jedná například o pohybovou aktivitu „Cvičení pro radost“, která je určená zájemcům ve věku od 7 do 99 let. Zde je naprosto nereálné vytvořit takový pohybový program, který by po obsahové stránce všechny uspokojil. Naproti tomu kroužek šachů nejenže limituje zájemce již pokročilou znalostí této královské hry, ale také tím, že by se zájemce měl pohybovat ve věkové kategorii 8 – 26 let. Z mého pohledu je to škoda, domnívám se, že právě šachový kroužek by zvláště seniory mohl zajímat. Přestože kladně hodnotím snahu zapojovat do společných aktivit účastníky různých věkových kategorií, tedy konkrétně seniory, stojím si za tím, že výběr konkrétních společných aktivit není až tak šťastný.

2. Kulturní dům Rubín

Kulturní dům Rubín patří k dominantám kulturního života v Brně – Žabovřeskách. Toto zařízení pořádá pravidelně filmová představení, odborné přednášky, koncerty a divadelní představení. Jelikož se pyšní i nově zrenovovaným gymnastickým sálem, v nabídce KD Rubín nalezneme i taneční a tělovýchovné aktivity nejen pro děti, ale i dospělé. Minimálně dvakrát měsíčně je možné shlédnout divadelní představení profesionálních souborů z celé republiky. Tuto aktivitu, stejně jako taneční zábavy, bych ale jako vzdělávací neoznačila, i přestože mají bezesporu kladný vliv na osobnost návštěvníků. Naproti tomu pořádá kulturní dům zajímavé a podnětné přednášky předních českých osobností z řad odborníků, spisovatelů či cestovatelů. Zde bych seniora každopádně upozornila na cyklus zeměpisných přednášek

s diashow Jiřího Kolbaby, který se koná v pravidelných čtrnáctidenních intervalech. Pořady jsou 90 – 120 minut dlouhé, doplněné o prostor pro otázky a odpovědi. Forma prezentace je opravdu sugestivní, je plná historických, politických, geologických a praktických informací a zkušeností. Často zbývá i prostor pro malý kviz, při kterém autor přednášky odmění správné odpovědi cestovatelskými cenami. Nejen senioři, kterým bylo odepřeno v minulosti z nejrůznějších důvodů cestovat, si těmito vzdělávacími bloky mohou rozšířit svůj cestovatelský obzor a alespoň zprostředkovaně, dodatečně poznávat krásy naší planety.

3. Centrum harmonie

Centrum harmonie se nachází v prostorách objektu kulturního domu Rubín. Toto sdružení využívá nově zrekonstruovaného gymnastického sálu. Aktivity v Centru harmonie jsou určeny především těm, kteří chtějí život poznávat a to bez rozdílu věku. Za cíl si též kladou přispívat k navazování nových přátelství a setkání. V jejich nabídce nalezneme i pořádání seminářů s regenerační tematikou či nabídku společných zájezdů do termálních lázní. Cvičební programy (tai či, jóga) jsou zaměřeny především na regeneraci, harmonizaci a energetizaci organismu jako celku a na zlepšování vzájemných vztahů v každodenním životě. U přehledu těchto aktivit je sice možné logicky namítnout, že nedochází k naplnění edukačního potenciálu, přesto se pokusím oponovat. Naučit se jednat s lidmi, utužovat nová přátelství, poznávat sebe sama a své tělo je pro osoby v seniorském věku stejně tak důležité jako seznámení se s novými poznatky z nejrůznějších oborů.. Z mého pohledu bude seniorům velice prospěšné naučit se technikám meditace a umět si navodit harmonii v dnešním uspěchaném světě. Pohybová cvičení budou pravděpodobně vyžadovat určitou tělesnou pružnost a zdatnost, přesto si myslím, že nabídka Centra harmonie může mít u klientů Domova seniorů pozitivní odezvu.

4. Kulturní dům Rubínek

Kulturní dům Rubínek je nově zrekonstruovanou pobočkou kulturního domu Rubín, v jehož blízkosti se nachází. Kapacitou návštěvníků se ale řadí mezi komornější společenská zařízení. V programu nalezneme zeměpisné přednášky či cyklus seminářů o práci s energetizujícími čakrami, tedy i s úzce speciální tematikou.

5. Stabil studio

Stabil studio je firmou, která si v Rubínku pronajímá taneční sál za účelem výuky tance a dalších pohybových aktivit. Věk zájemců není omezen, takže i senioři mají možnost osvěžit si již dříve nabyté dovednosti, nebo některé další tance vypilovat. Je ale zřejmé, že nevyslovitelnou podmínkou musí být i určitá fyzická kondice. Stabil studio je jedním z mála žabovřeských zařízení, která se v nabídce orientují i konkrétně na seniory. V porovnání nabídky z minulého roku nedošlo k redukci aktivit pro seniory a to je signálem, že senioři tyto aktivity navštěvují. Jedná se především o cvičební hodiny „Aby záda nebolela“, který je určen všem bez rozdílu věku, ale především seniorům. Další cvičební blok „Tělo v kondici pro seniory“ je kurzem již konkrétně šitým na míru seniorům a jejich specifickým potřebám. Další kurzy tělesného cvičení „Jóga“ či „Pilates“ již vyžadují určitý stupeň tělesné ohebnosti, přesto není vyloučeno, aby je senioři též navštěvovali. Z mého pohledu je nabídka Stabil studia natolik pestrá, že si klient Domova seniorů Vychodilova, pokud bude mít zájem, určitě vybere.

6. Astra jazyková škola

Astra jazyková škola je vzdělávací instituce s mnohaletou tradicí, zaměřená pouze na výuku angličtiny. Výuka je nabízena v několika znalostních úrovních a též výrazně odlišuje jednotlivé věkové kategorie. V nabídce proto nalezneme jak kurzy pro děti, managery, maminky na rodičovské dovolené (kurzy včetně hlídání dětí), tak má v nabídce i své pevné místo angličtina pro seniory. Kurz respektuje specifika seniorského věku, je zaměřen především konverzačně se systematickým probíráním gramatiky a v průběhu roku zahrnuje všechnu látku, jejíž zvládnutí je předpokladem k pokračování v kurzu pro mírně pokročilé. Příjemná a klidná atmosféra, radostná výuka u šálku čaje nebo kávy, to vše by mělo charakterizovat tuto výuku. Po telefonickém hovoru mi bylo sděleno, že kurz je zatím neotevřený, ale stále v nabídce, jelikož se v tomto roce neseťkal s vážným zájmem. Domnívám se, že příčinou nezájmu je značná cena kurzu (8770,- Kč), která odradila i eventuální vážné zájemce o studium angličtiny.

7. Centrum volného času Jabloňka

Centrum volného času Jabloňka patří mezi vzdělávací instituce zaměřené především na děti. Přesto se v posledních letech začala orientovat i na dospělé a svou nabídkou je schopna uspokojit i seniory. Z hlediska polohy a vzdálenosti od Domova seniorů je bezesporu nejvhodnější institucí. Zájmovými kroužky, které mohou navštěvovat i senioři, jsou například výtvarné kurzy či bloky keramiky. Tady musím zmínit, že klienti Domova seniorů spíše využijí interní nabídky Domova, která v tomto směru též nabízí kreativní využití volného času. Pro zájemce výuky cizích jazyků je v nabídce výuka španělštiny a to za příznivou cenu. Konkrétně pro seniory je určen kurz „MEMO“, jde o klub pro seniory s trénováním paměti, který je veden zkušenou lektorkou trénování paměti se znalostí nejrůznějších technik. Cena kurzu je též příjemná, domnívám se, že by se tento konkrétní kurz mohl setkat v Domově s příznivým ohlasem, důvodem proč tomu zatím tak není, je podle mého názoru nedostatečná reklama ze strany CVČ Jabloňka. Každopádně ve srovnávání nabízených aktivit i tato instituce ještě v loňském roce nabízela více aktivit, vhodných pro seniory než v letošním roce. Konkrétně se jednalo o cvičení jógy, angličtinu pro začátečníky a přednášky o mezilidských vztazích. V loňském roce byl v nabídce dokonce i originální program „Oční cviky“ ve frekvenci tří bloků po pěti hodinách. Tato zajímavá aktivita ale bohužel ztroskotala na (pro seniory) nepříznivé ceně kurzu, která činila 1700,- Kč. Pro nezájem byl proto tento kurz zrušen.

8. Knihovna Jiřího Mahena

Knihovna Jiřího Mahena patří do rozsáhlé sítě poboček největší veřejné knihovny na Moravě. Knihovna nabízí rozsáhlý výběr krásné literatury a naučné literatury, novin, časopisů a přístup do sítě internetu. Poskytuje informace o literatuře, o regionálních autorech, faktografické a právní informace, informace o Brně a regionu, informace ze státní správy a samosprávy. Knihovna pořádá kulturní pořady pro školy a veřejnost. Toto zařízení působí také jako informační středisko Europe Direkt, navíc s bohatým zázemím knihovního fondu a elektronických informačních zdrojů. Z mého pohledu jde o skvělou možnost získávání nových vědomostí a znalostí. Z rozhovoru se žabovřeskými knihovnicemi ale vyplynulo, že se o informace týkající se Evropské Unie prakticky zajímá pouze minimum seniorů.

9. Jazyková škola INTKOS

Jazyková škola Intkos je vzdělávacím centrem zabývajícím se sugestopedickou výukou jazyků. Jde o metodu tzv. inspirativního učení, kdy během minimální doby dochází ke vstřebání daleko většího množství učiva než při tradičních výukových metodách. Výuka je nabízena v intenzivních týdenních kurzech. Z mého pohledu jde sice o opravdu kreativní a inovační učení, ale bude také styl nahuštěné a intenzivní výuky vyhovovat potřebám seniorů? Jelikož není věk zájemců nikterak omezen, nebudu tuto možnost vzdělávání vylučovat. Přesto se domnívám, že naučit se cizímu jazyku za sedm dní nebude u seniorů prioritní. Troufám si tvrdit, že senior, který se chce nějaký cizí jazyk naučit, bude upřednostňovat kurzy dlouhodobějšího trvání. Nejen kvůli odlišnému vyučovacímu stylu, ale také kvůli možnostem navazování trvalých přátelských vztahů.

10. Nová Akropolis

Nová Akropolis je kulturní asociace, která je ve čtvrti Žabovřesky naprostým nováčkem, v letošním roce se sem přestěhovala z jiné městské části. Tato instituce má širokou tradici ve vzdělávání převážně filosofického směru a domnívám se, že Nová Akropolis má bezpochyby vysoký potenciál obohatit možnosti edukace klientů Domova seniorů Vychodilova. Tato organizace je známá svou rozsáhlou vzdělávací činností po celém světě a pořádáním seminářů na různá témata z oboru filosofie, historie, kultury, literatury, umění, vědy a medicíny. Mimo jiné se pyšní také vydáváním vlastního periodického časopisu „Zrcadlo kultury“. Co se platby za kurzy a přednášky týče, mají senioři zvýhodněnou cenu. Vzhledem k tomu, že jde v této městské části o nové zařízení, předpokládám po pečlivém obeznámení se s nabídkou této instituce ze strany seniorů zvýšený zájem.

2. 2. Interní nabídka vzdělávání v DSV

Domov pro seniory Vychodilova, je příspěvkovou organizací zřízenou Magistrátem města Brna za účelem poskytování kvalitních sociálních služeb seniorům v souladu se zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Posláním Domova pro seniory Vychodilova je zmírnění negativních vlivů stárnutí v oblasti soběstačnosti prostřednictvím poskytování pobytové sociální služby realizované na principech profesionality. Ve své činnosti klade důraz na respektování lidské důstojnosti, individuality osobnosti a podporu udržení kvality života ve stáří.

Cílem služby je:

- uživatel, který si přes svůj zdravotní stav udržuje odpovídající míru soběstačnosti a samostatnosti
- uživatel, který si v rámci svých možností udržuje psychickou i fyzickou kondici
- uživatel žijící v důstojném prostředí se zajištěním maximální míry soukromí a profesionální péče

Principy poskytování služeb:

- **individuální přístup** (uznání jedinečnosti osobnosti klienta)
- **zachování důstojnosti** (důstojný přístup a úcta ke klientovi)
- **respekt** (respekt a akceptace klienta takového jaký je, včetně jeho silných i slabých stránek)
- **diskrétnost** (zachování důvěrných informací o klientovi)
- **empatie** (vcítění se do pocitů a situace klienta)

Cílovou skupinou jsou tedy osoby, které dosáhly věku rozhodného pro přiznání starobního důchodu a mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku a zdravotního stavu vyjádřenou především I. nebo II. stupněm příspěvku na péči a jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné osoby. Okruh oprávněných osob stanovuje § 4 zák. č. 108/2006 Sb.

Klienty DSV jsou:

- senioři, kteří jsou v důsledku věku, chronické choroby či postižení trvale odkázáni na pomoc druhé osoby a potřebují ošetrovatelskou a rehabilitační péči

- senioři ve svízelné sociální situaci (osamělost, nevyhovující bydlení, snížená sociální soběstačnost)

Mezi nejčastější diagnózy patří stavy po mozkové mrtvici s lehkým a středním stupněm poruchy hybnosti, choroby kardiovaskulárního systému, degenerativní choroby kloubů a chronické interní choroby atd.

Domov má kapacitu 82 lůžek, z toho je 62 pokojů jednolůžkových a 10 pokojů pro dva obyvatele, využívaných především manželskými páry. Vzhledem k bezbariérovým úpravám je vhodný i pro handicapované klienty. Celá budova je bezbariérová, s půdorysem ve tvaru písmene L, pro lepší orientaci rozdělená podle křídla a podlaží na A/ I.-IV. a B/I.-II.. Obě křídla v přízemí spojuje prostorná hala. Jednotlivá podlaží spojuje schodiště i výtahy. DS Vychodilova disponuje vlastní prádelnou pro praní osobního prádla klientů a kuchyní pro přípravu celodenní stravy.

Obr. č. 1, 2. pohled na Domov seniorů Vychodilova

V domově je klientům k dispozici knihovna, internetová učebna, výtvarná a keramická dílna. Každé podlaží má svoji denní společenskou místnost, kde se stejně jako v prostorné hale budovy mohou obyvatelé domova scházet. Pro kulturní a společenské akce pořádané domovem slouží prostory jídelny. V zadním traktu přiléhá k budově menší zahrada s altánkem a lavičkami k posezení. V prvním patře slouží klientům ke stejnému účelu také venkovní terasa. (internet, <http://www.vyc.brno.cz/index.php?nav01=7917&nav02=7951>)

Centrum denních služeb Domova pro seniory Vychodilova

Centrum denních služeb (CDS) je nově zřízenou provozní aktivitou DSV, poskytuje ambulantní sociální služby seniorům v souladu se zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a jeho prováděcí vyhláškou 505/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

(V dubnu 2008 byla kvalita poskytované služby prověřena a jako jedna z mála kladně vyhodnocena inspekcí kvality poskytovaných služeb JMK.)

Poslání služby

Posláním CDS je zmírnění negativních vlivů stárnutí v oblasti soběstačnosti prostřednictvím poskytování ambulantní sociální služby formou aktivizačních a terapeutických programů, s cílem podpořit psychickou a fyzickou kondici seniorů.

Cílem služby je:

- uživatel, který je natolik soběstačný, aby mohl žít doma ve svém přirozeném prostředí co nejdéle
- uživatel, který nežije v izolaci a není sám
- uživatel, který si v rámci svých možností a schopností udržuje psychickou a fyzickou kondici

Zásady poskytování služby

- respektování volby uživatele a jeho práv
- zachování důstojnosti uživatele
- diskrétnost

Cílová skupina

- osoby, které dosáhly věku či zdravotního stavu rozhodného pro přiznání starobního nebo plného invalidního důchodu, které žijí ve vlastním domácím prostředí a jsou částečně soběstačné

Uživatelé služeb CDS využívají prostorů velké jídelny Domova pro seniory Vychodilova, oddělené od jídelny pro obyvatele DS. K jídelně přiléhají bezbariérové toalety. Uživatelé mají možnost užívat společné prostory pouze v době využívání služeb CDS a to tak,

aby nenarušovali pobyt dalších osob. Pro poskytnutí služby pomoci při osobní hygieně jsou využívány prostory centrální koupelny Domova pro seniory.

Služby poskytované v rámci CDS se konají ve všední dny od 8:30 hod do 15:00 hod v závislosti na organizačních možnostech poskytovatele.

(internet, <http://www.vyc.brno.cz/index.php?nav01=7917&nav02=7951>)

Konkrétní aktivity Centra denních služeb :

Obr. č. 3, výtvarná dílna

Obr. č. 4, skupinové rehabilitační cvičení

Obr. č. 5, odborné přednášky s besedami

Přehled aktivizačního a vzdělávacího programu DSV v současnosti (podzim 2009)

Domov seniorů Vychodilova (dále DSV) v současné době pečuje o 82 klientů. Momentálně převažuje počet soběstačných obyvatel (52 klientů) nad obyvateli s omezenou soběstačností (28 klientů) a obyvateli nesoběstačnými (2 klienti). Chci podotknout, že zdravotní stav je důležitou proměnnou v tvorbě programů pro obyvatele, aktivity jsou plánovány na základě jejich aktuálních potřeb, ve kterých se promítá i aktuální zdravotní stav.

DSV nabízí následující pravidelné aktivity :

- kroužek keramiky
- Barevná dílna (rukodělný kroužek)
- skupinová cvičení
- kurz anglického jazyka
- kroužek práce s PC a internetem
- canisterapie
- kulturně společenské akce
- odborné přednášky
- celodenní výlety

Další možnosti volnočasových aktivit :

- zahrádkaření na pozemku DSV
- bohoslužby v prostorách DSV

Informace o jednotlivých možnostech v programu DSV:

Kroužek keramiky

Tento kroužek byl zahájen již se samotným otevřením domova, před 15 lety. Tato zájmová činnost úspěšně funguje již od svého zahájení, přestože se zde v průběhu let vystřídaly mnohé lektorky a kroužek má spoustu skalních příznivkyň i příznivců.

V areálu se nacházejí dvě keramické dílny. Původní dílna s keramickou pecí se nachází v půdních prostorách, bohužel není dostupná výtahem. Proto posléze došlo k vytvoření dalšího pracovního prostoru, kde nejsou klienti s pohybovými obtížemi diskriminováni.

Kroužek keramiky se koná dvakrát týdně, pondělí a čtvrtek 13:30 – 16:00 hod. Klienti nehradí klasické „školné“, ale v případě že si výrobek odnesou domů, tak platí 10,- Kč za kus (úhrada za potřebný materiál). V případě, že autor nemá o své dílko zájem, vystavuje se předmět s jeho souhlasem v prostorách DSV. Stěny a zdi jsou pokryty vlastnoručními výtvary klientů a ty nejzdařilejší keramické kousky mají své čestné místo ve skleněné vitrině u „ředitelny“.

Posouzení kroužku keramiky z hlediska edukace: Klienti mají možnost naučit se pracovat s hmotou, prohlubovat jemnocit, jde o významnou ergoterapeutickou činnost. Obyvatelé se učí základním technikám, zkouší přípravu hlíny, modelování, válečkovou techniku, plátování a samostatně pracují na hrnčířském kruhu. Z pohledu získávání nových vědomostí, dovedností a znalostí kroužek keramiky ke vzdělávání určitě přispívá, klienti si osvojí nové praktické dovednosti a teoretické znalosti z umělecko řemeslného oboru.

Barevná dílna

Pod tímto názvem se skrývá kroužek, který nabízí využití volného času praktickým seznámením se základními výtvarnými technikami (kresba, malba, modelování, grafika, tvorba šperků, drátování, pletení košíků, textilní techniky, malování na hedvábí, vyrábění svíček). Barevná dílna se koná jednou týdně ve středu 9 – 11 hod a kursové se nehradí. Pro klienty s demencí (je totiž nutno přizpůsobit náplň hodiny a jednodušší program) je prostor v dílničce vymezen vždy v úterý a pátek 9 – 11 hod.

Obr. č. 6, účastníci Barevné dílny při práci

Posouzení Barevné dílny z hlediska edukace: Tento výtvarný kroužek nabízí taktéž pestrou nabídku výtvarných technik, se kterými se klienti setkávají poprvé, i tady je možné vnímat vzdělávací prvek. Z mého pohledu se i tady jedná o edukační aktivitu.

Skupinová cvičení

Skupinové cvičení je vedeno odborně vyškolenou fyzioterapeutkou v oboru funkční poruchy pohybového aparátu. Cvičební 60 minutové bloky probíhají denně, klienti jsou dle svého aktuálního zdravotního stavu rozříděni do tří skupin. Při cvičení se využívají různé cvičební pomůcky – velké míče, overbally, různé balanční plochy, pružné pásy, podložky, činky. Série cvičení jsou zaměřeny především na zvýšení nebo udržení dobré kondice páteře, dále se zaměřují na odstranění bolestí. Cvičení je orientováno také na udržení svalové síly, zlepšení koordinace, koncentrace, vytrvalosti, navození duševní relaxace a v neposlední řadě na podpoření dobré nálady. Skupinová cvičení jsou nejnavštěvovanější aktivitou DSV.

Obr. č. 7, klienti DSV v pohybu

Posouzení skupinových cvičení z hlediska edukace: Význam tohoto kroužku spočívá především v udržování dobré tělesné kondice a podporování radosti z pohybu. Klienti nejsou zásobeni novými informacemi, po prvním seznámení se s novými cvičebními pomůckami a jejich používáním už se dále nevzdělávají. Zde se z mého pohledu nejedná o edukační aktivitu.

Kurz anglického jazyka

Na základě tvrzení, že na jazyk není nikdy pozdě, došlo k rozšíření programu DSV o nabídku kurzy angličtiny. Kurz byl určen začátečníkům, cílem bylo osvojení základní slovní zásoby, základních gramatických jevů. Já jako prioritní cíl vnímám zvýšení schopnosti porozumět současné veřejné komunikaci, která obsahuje mnoho anglických slov. Stěžejní byla také volba přístupu k učícím se seniorům, nutný byl ohled na jejich fyziologické a psychologické zvláštnosti a to vše mělo obrovský vliv na výběr výukových metod, učebnic, množství učiva a také tempo výuky. Kurz vedla jednou týdně 120 minut středoškolská profesorka angličtiny v důchodu. Bohužel ze zdravotních důvodů musela svoji činnost přerušit a v současné době

se za ni hledá náhrada, jelikož o angličtinu je stále zájem, konkrétně u 7 klientů. Rozšíření nabídky jazykových kurzů se týká i kurzu němčiny a ruštiny, v současné době (podzim 2009) probíhá v domově průzkum zájmů o tyto jazyky.

Posouzení kurzu anglického jazyka z hlediska edukace: Jazykový kroužek obsahuje všechny prvky vzdělávacího procesu. Dochází k rozvoji vědomostí, dovedností, návyků a schopností, které se jasně promítají v nově získaných kompetencích.

Kurz práce s PC a internetem

Ve své bakalářské práci „Uplatnění sociálního pedagoga v péči o seniory“ jsem zabývala vedením kroužku internetu v DSV v roce 2008. Z vlastního dotazníkového šetření jsem si tenkrát ověřila rostoucí zájem o moderní techniku a Internet obzvláště. Proto jsem tehdy v rámci své odborné praxe v DSV vytvořila program výuky práce s počítačem pro seniory. Tímto projektem jsem usilovala o vytvoření aktivity zaměřené proti společenskému vyčleňování seniorů a jejich vypadávání z kontextu soudobého dění. Význam jsem spatřovala též v podpoře mezigeneračního porozumění, zvláště kontaktu s vnoučaty, zabránění sociální izolace a podpoře kolektivních programů.

Hlavní cíl, který jsem si vytýčila, bylo naučit klienty samostatné práci s počítačem, respektive s Internetem. Chtěla jsem jim předat základní znalosti obsluhy počítače, bezproblémového ovládní internetových prohlížečů na uživatelské úrovni. Účastníci kurzu by měli zvládnout napsat e-mail, spolu s ním zaslat přílohu, objednat si zboží přes internet nebo vyhledávat zajímavé informace a spoustu dalších věcí. Neměla jsem v úmyslu zahlcovat účastníky množstvím technických podrobností, které jsem popravdě ani já neovládala. Senioři se seznámili především s tím, co je opravdu nutné znát a důraz byl kladen na praktická cvičení na Internetu. (Kotalová, 2008, str. 42- 46)

Obr. č. 8, úvodní setkání zájemců o Internet

Struktura kurzu neměla pevně vyhraničené osnovy a výuka probíhala v menších skupinkách, k dispozici byly tři počítače. Tempo i náplň výuky jsem přizpůsobovala především individuálním požadavkům, přesto jsem se držela několika bodů, které jsem chtěla „studenty“ naučit:

- zvětšení textu na stránce pro lepší čitelnost
- základní pravidla ochrany před viry
- postupy při zapomenutí hesla
- komunikace na Internetu
- hledání informací prostřednictvím vyhledávačů
- rádio, televize a noviny na Internetu
- Internetová etiketa, tzv. smajlíci
- možné problémy s připojením

Neméně důležitým cílem bylo také vytvoření příjemné atmosféry, prostoru pro komunikaci a navazování dalších přátelských kontaktů mezi jednotlivými účastníky a porušení každodenního stereotypu zdejšího Domova seniorů. Nabídka smysluplného trávení volného času a udržení duševní kondice pro nadcházejících osm týdnů zaujala celkem 21 obyvatel Domova. Kurz práce s počítačem se proto stal jedním z hlavních témat dne a pro mě tak vznikla obrovská motivace k podání co nejlepšího možného výkonu s možností podílet se na společně strávených příjemných chvílích.

Vlastní práce s Internetem zahrnovala srozumitelnou instruktáž na :

- zadávání webových adres
- založení e-mailové schránky
- nákupy v internetových obchodech
- povídání si na chatu
- hledání informací (zdraví, sport, receptáře, mapy, počasí, horoskopy, televizní programy, jízdní řády, seznamky, hry on line, vzdělávání)
- tisk stránek

Ze 21 přihlášených účastníků kurzu pak 12 osob navštěvovalo pravidelně každou výuku. Především je nadchly možnosti moderní techniky a neuvěřitelný zdroj informací, které Internet nabízí. Také ocenili společné setkávání, výměnu zkušeností, tipů a smysluplné trávení volného času. Po skončení osmitýdenního „školení“ jsou v počítačové učebně stanoveny 4 hodiny v týdnu, kdy je k dispozici Internet s technickou podporou pracovníků Domova (období leden- únor 2008). (Kotalová, 2008, str. 42-46)

V současnosti probíhá kroužek s PC a internetem dvakrát týdně, ve čtvrtek a pátek od 10:00 do 11:00 hod. Kroužek je zdarma, navštěvuje jej pravidelně 8 – 10 klientů domova. Výuka probíhá individuální formou, jedná se o určitou formu osobní asistence. Klienti mají základy užívání PC zažité, práci s maily zvládají dobře všichni, podporu potřebují spíše pro ujištění, že to dělají dobře a pamatují si postupy. Většina je schopna vyhledávat si žádoucí informace sama (př. jízdní řády, programy divadel). Vedoucí kroužku funguje spíše jako přítomná podpora při řešení aktuálních problémů.

Posouzení kroužku PC a internetu z edukačního hlediska: Taktéž tento kroužek splňuje všechny atributy vzdělávacího procesu. Dochází k osvojení nových vědomostí, dovedností a znalostí a zároveň následuje promítnutí získaných vědomostí do praktické činnosti.

Canisterapie

Mnozí z obyvatel měli před nastěhováním se do Domova své psí mazlíčky, kterých se bohužel museli vzdát. O to více tito klienti uvítali profesionální služby canisterapeutky a jejího psího kolegy. Nutno dodat, že canisterapie našla v domově velkou přízeň a nyní je organizována formou individuálních návštěv u klientů v jejich domácím prostředí. Canisterapie se dá využít jako pomocná terapie při léčbě různých nemocí (Parkinsonova choroba, psychické poruchy, choroby pohybového aparátu). Má vliv na rozvoj citových, rozumových a pohybových schopností a také na psychomotorický vývoj i jedinců se speciálními potřebami všech věkových kategorií. Pomocí psa se dá rozvíjet jemná i hrubá motorika. (internet, <http://www.oz-tlapka.cz/main.php?navi=canis>)

Posouzení canisterapie z hlediska edukace: Tento specifický způsob terapie spadá spíše do léčebného procesu. I když klient může zdokonalovat svoji jemnou a hrubou motoriku, přece jen se domnívám, že se zde nejedná o edukační proces. Klient zbystruje své smysly, rozvíjí slovní zásobu, přesto nedochází k osvojování nových znalostí či vědomostí.

Obr. č. 9, canisterapie v praxi

Pravidelný kulturní program DSV

Při úplném výčtu možností trávení volného času nesmíme opomenout na kulturní dění, odehrávající se v prostorách velké jídelny DSV. Každý měsíc je na programu buď **kulturní vystoupení** (děti z mateřských školek, děti ze základních uměleckých škol), koncerty vážné hudby (studenti JAMU). V letních obdobích se klienti setkávají s kulturou ve venkovním prostředí. Každý měsíc je na programu též **odborná přednáška**. Nejčastěji se přednáší témata z oblasti zdravotnictví, hojně navštěvované bývají i diskuze s politiky, např. s představiteli magistrátu města Brna či z úřadu městské části.

Obr. č. 10, kulturní vystoupení Klubu seniorů

V rámci kulturního vyžití jsou několikrát do roka pořádány **jednodenní zájezdy**, nejčastěji na místa spojená s historií, tj. jedná se návštěvy hradů a zámků. Klienti mají možnost podílet se na výběru oblíbeného cíle jejich návštěvy.

V rámci vzdělávání svých klientů zavedlo vedení DSV novou aktivní formu přednášení. Oslovilo všechny obyvatele domova, aby přispěli svými zkušenostmi a sami prezentovali své vědomosti například z oborů, ve kterých dříve pracovali. Byla jim nabídnuta spolupráce v rámci multimediálního zpracování (diapozitivy, projekce filmů atd.). Tak se klienti mohli

dozvědět zajímavé informace např. o sportovním potápění, o práci velvyslance v Peru, ale také o sluneční soustavě. Zájem o přednášky byl veliký, bohužel se již nenašli další odvážlivci, kteří by byli ochotni veřejně vystupovat, jelikož se domovem začaly šířit informace o vychloubání autorů přednášek. Domnívám se, že to byl velice originální způsob obohacení kulturního života v domově, bohužel vzhledem k okolnostem bylo od dalších přednášek prozatím upuštěno.

Obr. č. 11, beseda o vesmíru

Posouzení kulturního programu z hlediska edukace: Bohatá a pestrá nabídka kulturního vyžití do jisté míry nabízí vzdělávací možnosti. Klienti se mohou seznámit s novými fakty a informacemi. Přesto ji vnímám spíše jako volnočasovou záležitost než jako specifickou výchovnou činnost.

2. 3. Průzkum názorů samotných klientů DSV

Cíl průzkumu

V následujícím průzkumu se chci zaměřit na zmapování názorů obyvatel konkrétního domova seniorů. Chci poskytnout informaci, zda je vůbec o další vzdělávání mezi klienty domova zájem. Dále chci vytvořit přehled motivů, které vedou k dalšímu vzdělávání. Zajímavá a pro vedení domova bude též důležitá odpověď na otázku, zda si klienti DSV vybrali ze stávající nabídky či navštěvují aktivity i mimo prostory DSV.

Moje hypotézy:

1. Domnívám se, že nejčastějším motivem pro další vzdělávání bude zachování kontaktu s vnějším okolím, předpokládám tuto odpověď u více jak 50 procent respondentů.
2. Smysl vzdělávání bude spatřován ve vyplnění volného času. Takto odpoví více jak 80 procent dotazovaných.
3. Stávající nabídka aktivit bude uspokojovat více jak 50 procent respondentů.
4. Předpokládám, že počet účastníků šetření, kteří se budou vzdělávat i mimo DSV nepřesáhne 10 procent respondentů.

Metoda výzkumu

Pro průzkum názorů obyvatel Domova jsem zvolila **metodu dotazníkového šetření**. V předtištěném souboru čtyř otázek nabízím otázky otevřené. Otázky jsem se snažila formulovat jednoduše a srozumitelně. Zvolila jsem písmo Times New Roman vel. 14, pro snadnější čtení, v případě potřeby mohou klienti psát i na zadní stranu dotazníku. K vyplnění a zamyšlení se nad problematikou vzdělávání, dostali senioři týdenní lhůtu. Týden je z mého pohledu optimálním časovým úsekem k zamyšlení se nad vlastními aktivitami. Delší termín by mohl obsah dotazníku odsunout do zapomnění a kratší termín by nevyhovoval seniorům, kteří by se mohli nacházet dočasně mimo Domov. Dotazníky jsem

osobně vybírala v den povinného setkání klientů s vedením Domova a tím si zajistila podstatně vyšší návratnost dotazníků. Zároveň jsem při osobním kontaktu získala možnost podávat bližší informace k dotazníkovému šetření. Pro následující prezentaci jsem užila tabulky a grafy v programu Excel.

Aby výsledky tohoto šetření mohly být respektovány, musí průzkum splňovat základní vědecké standardy. A pokud navíc pracujeme se skupinou starších respondentů, musíme mít na zřeteli několik obecných zásad:

- Dotazníky by měly být tištěny velkým písmem v dobře tištěném fontu (vhodné je například písmo Times New Roman).
- Starší lidé nemusí být na dotazníkovou formu zvyklí, proto by jim měl být systém otázek a odpovědí pečlivě vysvětlen.
- Někteří senioři také nemusí již dobře slyšet, ale přesto to dokáží skrývat. Proto musíme být citliví k vnějším projevům a přizpůsobit svůj hlas. To znamená, že nekřičíme, artikulujeme, mluvíme srozumitelně.
- Je dobré vyvarovat se formulací typu „problém pro Vás“. Tato slova budí v respondentovi obranné mechanismy a ten se pak nevědomky v odpovědi vyhýbá realitě.
- Odpovědi „ano / ne“ nebývají u starších lidí oblíbené, neradi se tak totiž vyjadřují a častěji zvolí raději variantu „nevím“. Vhodnější jsou otázky otevřené a klientům a tady je samozřejmě nutné poskytnout dostatečný čas na promyšlení odpovědi.

(Kotalová, 2008, str. 31)

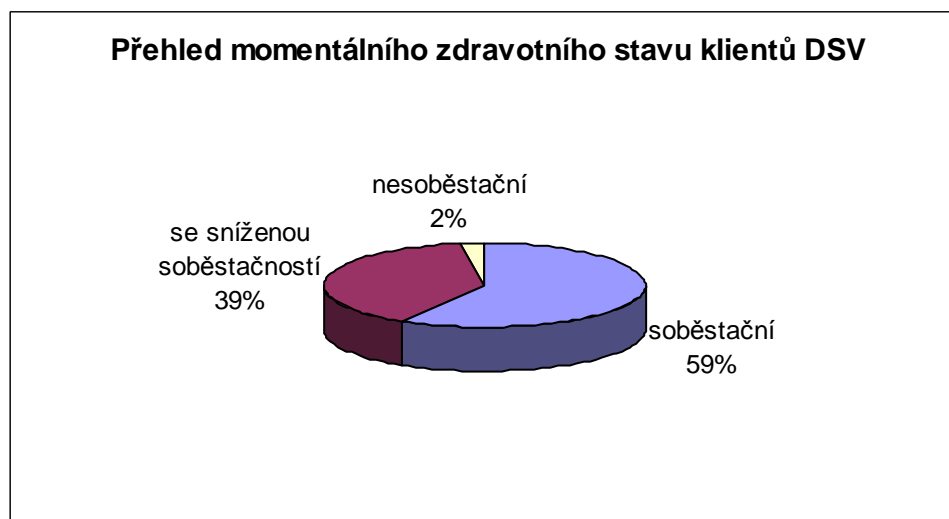
Následující výzkum byl prováděn v době od 12.10. - 16.10.2009 a to v zařízení Domov pro seniory Vychodilova, Vychodilova 20, Brno 616 00.

2. 3. 1. Vyhodnocení průzkumu zájmů klientů DSV

Domov seniorů Vychodilova poskytuje své služby osobám, které dosáhly věku rozhodného pro přiznání starobního důchodu a mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku, zdravotního stavu a jejich situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné osoby. Klienty jsou tedy senioři, kteří jsou v důsledku věku, chronické nemoci či postižení trvale odkázáni na pomoc druhé osoby a potřebují ošetrovatelskou, rehabilitační a sociální péči.

V grafu č. 1 jsou znázorněny údaje zdravotního úseku o soběstačnosti klientů ke dni 6.10.2009. Tato informace má bezpochyby význam pro představu o aktuálním stavu obyvatel DSV, tedy o stavu, který má významný vliv na zájem či nezájem o další vzdělávání.

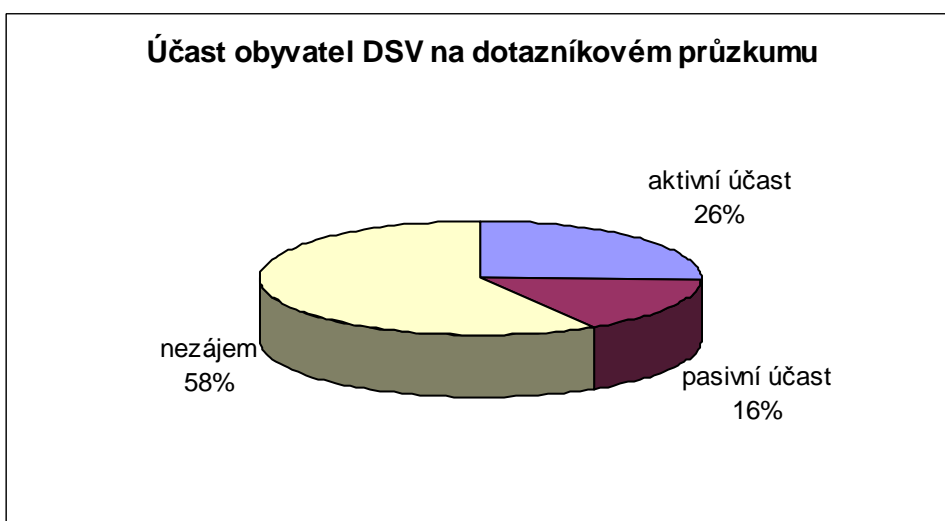
Graf č. 1

Z grafu č. 1 tedy vyplývá, že více jak polovina obyvatel DSV je soběstačná a nachází se v dobré zdravotní kondici.

Osloveni byli všichni obyvatelé DS Vychodilova, konkrétně se jednalo o 82 osob. V grafu č. 2 je účast na dotazníkovém šetření pro přehlednější ilustraci znázorněna v procentech. Průzkumu se zúčastnilo 34 obyvatel. Konkrétně 13 klientů dotazník odevzdalo s jednoznačným nezájmem o vzdělávání. Tito účastníci šetření jsou v grafu č. 2 označeni jako „pasivní účast“ a 21 klientů, kteří zájem o vzdělávání naopak projevili byli označeni jako „aktivní účast“. Dalších 48 obyvatel DSV průzkum názorů pravděpodobně nezajímá nebo se neúčastní z důvodu zdravotní indispozice.

Graf č. 2

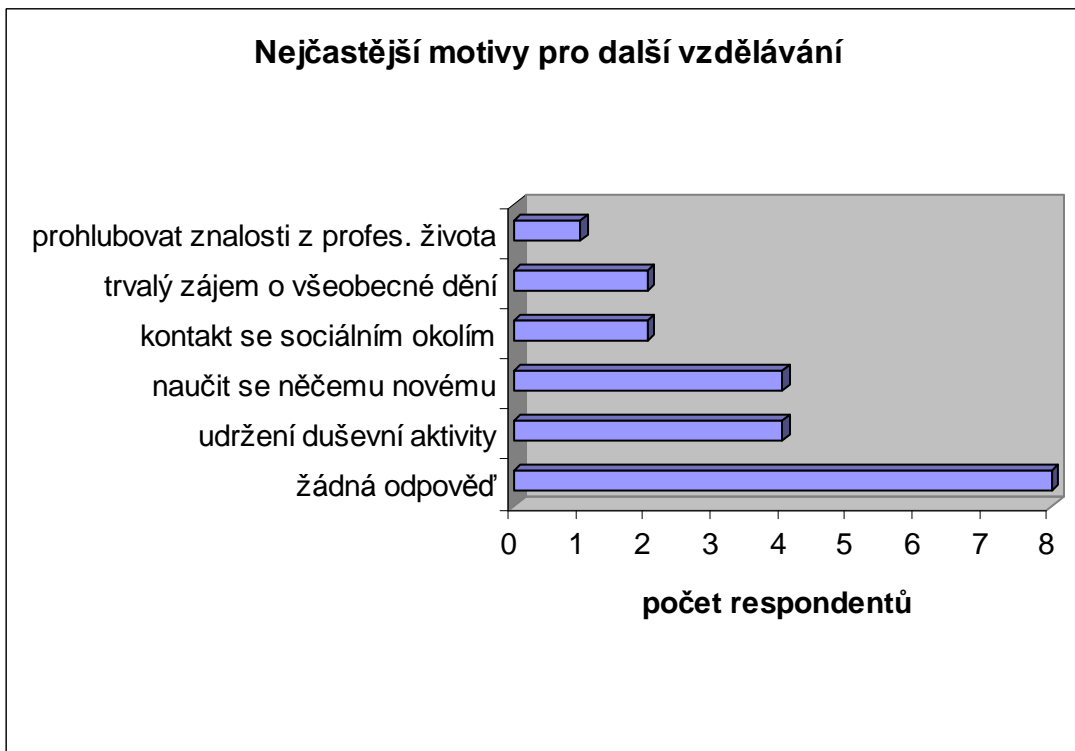
Ti klienti, kteří dotazník odevzdali, ale zájem o získávání nových vědomostí, dovedností a znalostí nemají (v předešlém grafu byli označeni jako „pasivní účast“), uvedli důvody neúčasti znázorněné v grafu č. 3. Je zřejmé, že aktuální zdravotní stav a potíže spojené s věkem mají zásadní vliv na chuť či nechuť se dále vzdělávat. Průřez nejčastějšími odpověďmi zahrnuje výroky typu „už ne“ či „jsem velmi vysokého věku“ (97 let, 86 let), „nejsem schopna“.

Graf č. 3

Obyvatelé, konkrétně 21 respondentů, kteří zájem o další získávání dovedností již v první otázce potvrdili, uvedli jako nejčastější motivy pro své další vzdělávání důvody v grafu č. 4.

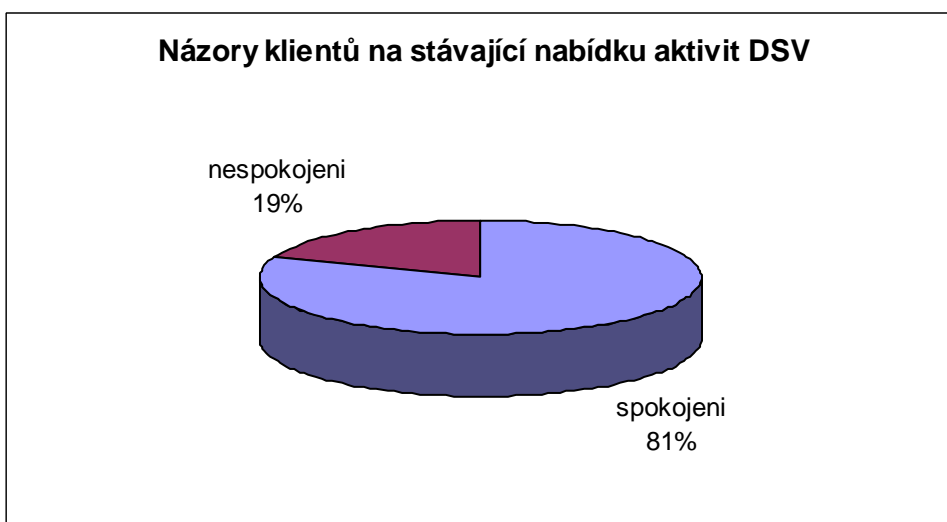
Graf č. 4

Z výsledků šetření vyplynulo, že 1 respondent pokračuje ve vědecko výzkumné činnosti ze svého posledního pracoviště (Masarykova univerzita) a v dalším vzdělávání vidí prostě a jednoduše nástroj pro plnění svého smyslu života. Jeho navázání na profesní život se velice zdařilo, jelikož díky nově nabytému „volnému času“ má na vědeckou práci více prostoru a výsledkem jeho snažení jsou za dobu pobytu v DSV již dvě vydané odborné knižní publikace. Další 2 respondenti uvedli zájem na všeobecném dění a další dva chtějí zůstat v kontaktu se svým okolím a nechtějí se izolovat. Pro 4 respondenty je základním motivem ke vzdělávání příležitost naučit se něco nového. Jako prostředek udržení duševní svěžesti a aktivity je vzdělávání hybnou silou pro 4 respondenty. Ale 8 respondentů, kteří o vzdělávání zájem potvrdili, konkrétní motiv v dotazníku neuvodlo.

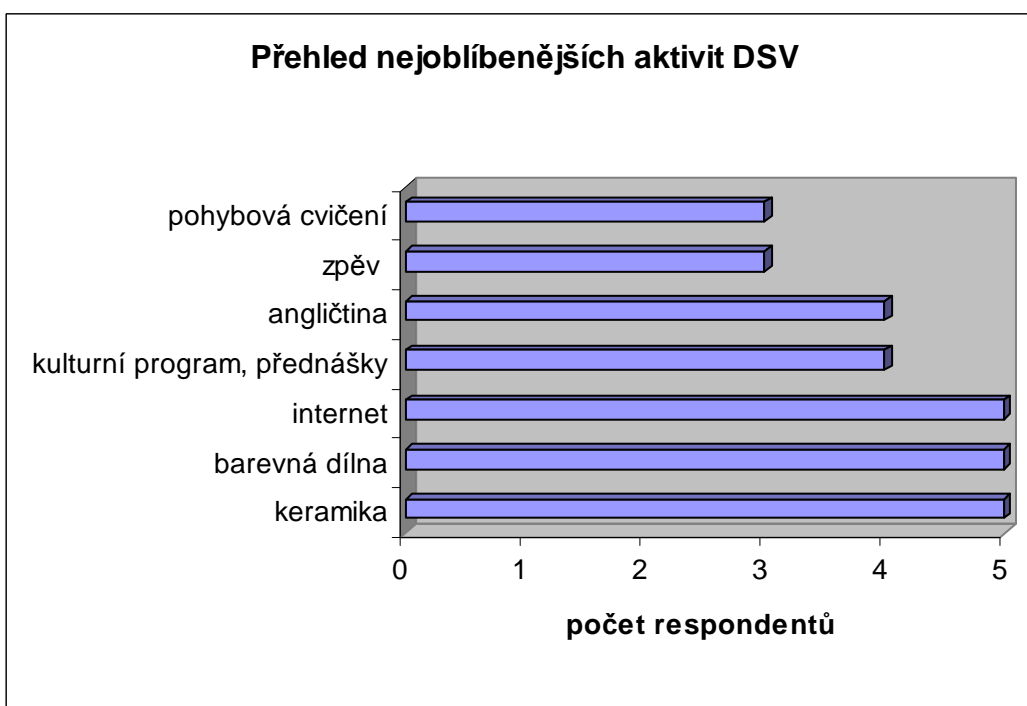
Názory klientů na stávající nabídku aktivit v DSV se promítají v odpovědi na otázku, zda by si ze stávající nabídky DSV respondenti vybrali či nikoli. Dotazovaní byli požádáni také o rozvedení své odpovědi. V grafu č. 5 je zřejmé, že většina respondentů (81 procent) shledává nabídku uspokojující.

Graf č. 5

Nejoblíbenější aktivity z programu DSV jsou znázorněny v následujícím grafu č. 6.

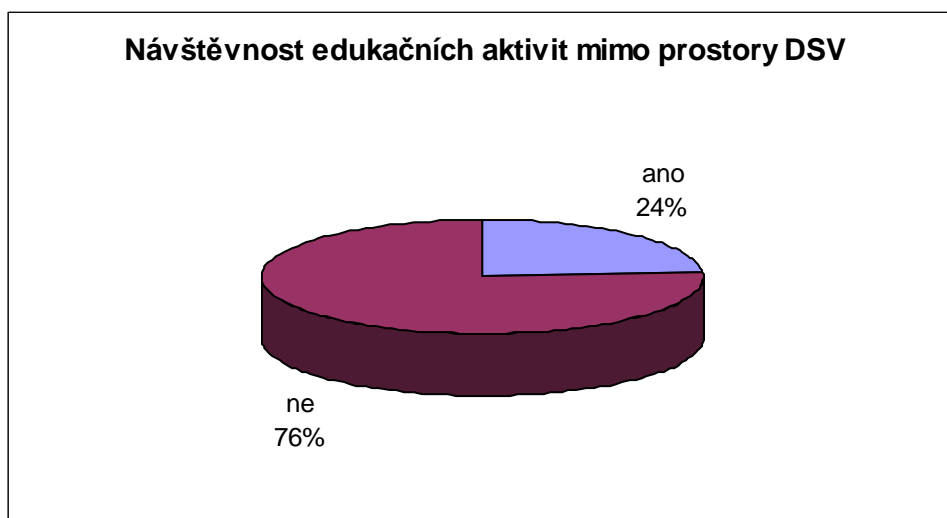
Graf č. 6

Respondenti, kteří konkretizovali nejoblíbenější aktivity v programu DSV, uvedli největší zájem o kroužek keramiky (5 respondentů), dále zájem o výtvarný kroužek „barevná dílna“ (5 respondentů), internet (5 respondentů). Kulturní program DSV a organizované přednášky jsou oblíbené u 4 dotazovaných klientů. Zájem o pohybová cvičení potvrdili 3 respondenti. Kroužek zpěvu a kurz angličtiny sice momentálně v nabídce DSV není, přesto jej zmiňují 4 klienti se zájmem o angličtinu a 3 zájemci o kroužek zpěvu a trvají na opětovném zařazení do nabídky aktivit DSV. Někteří respondenti uvedli více aktivit současně.

Respondenti byli také požádáni o odpověď na otázku zda navštěvují některé vzdělávací aktivity i mimo prostory DSV. V grafu č. 7 je znázorněna návštěvnost edukačních aktivit mimo prostory DSV.

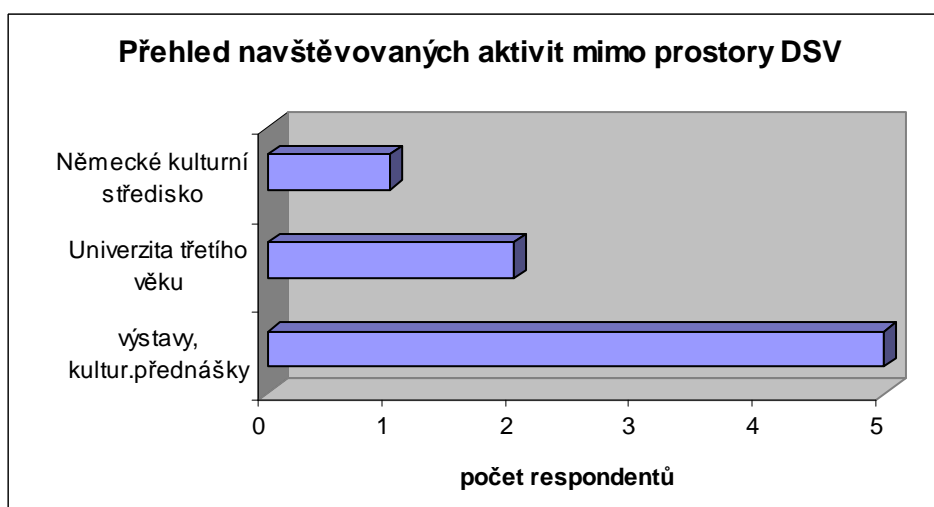
Graf č. 7

Z tohoto grafu je zřejmé, že většina respondentů možnosti vzdělávání mimo svůj domov nevyužívá. (Otázkou zůstává, zda si klienti DSV vůbec jsou vědomi jejich možnostmi vzdělávání v nejbližším okolí. Pokud tomu tak není, budou mít možnost seznámit se výsledky mého průzkumu externí nabídky vzdělávání ve vzdálenosti 1500 metrů od DSV, jež tvoří také součást mé diplomové práce. Seznam organizací, které edukační aktivity v nejbližším okolí nabízejí, obdrží také vedení DSV).

Respondenti, kteří se mimo areál DSV vzdělávají, konkretizovali v dotazníku své aktivity, uvedené v grafu č. 8. Je tedy zřejmé, že 5 respondentů navštěvuje v rámci sebevzdělávání výstavy a kulturní či odborné přednášky. Další dva respondenti jsou aktivními účastníky Univerzity třetího věku a jeden účastník pravidelně navštěvuje Německé kulturní středisko.

Graf č. 8

Závěrem

Na základě výsledků, vyplývajících z dotazníkového šetření, **hodnotím své původní hypotézy :**

1. Domnívám se, že nejčastějším motivem pro další vzdělávání bude zachování kontaktu s vnějším okolím, předpokládám tuto odpověď u více jak 50 procent respondentů.

Moje domněnka, že prostor pro vzdělávání znamená především možnost být v kontaktu se svým okolím se **nepotvrdila**. Sice ji jako základní motiv výslovně uvedli 2 respondenti, v procentuálním vyjádření se ale jedná pouze o 6 procent respondentů. Pro většinu respondentů, konkretizujících svoji motivaci, je prioritou zachování duševní svěžesti a chuť učit se něčemu novému.

2. Smysl vzdělávání bude spatřován ve vyplnění volného času. Takto odpoví více jak 80 procent dotazovaných.

Tento předpoklad se **nepotvrdil**. Žádný respondent se totiž nevyjádřil o vzdělávání jako o prostředku a způsobu „trávení volného času“. Vyvrácení této hypotézy je pro mne velice překvapivé. Na základě tohoto šetření se domnívám, že pro seniory je význam

pojmu „volný čas“, tak jak jej vnímají lidé v produktivním věku (a vnímala jsem i já), neuchopitelný.

3. Stávající nabídka aktivit bude uspokojovat více jak 50 procent respondentů.

Tento předpoklad se **potvrdil**, jelikož z dotazníku vyplývá, že přesně 81 procent respondentů vnímá nabídku aktivit DSV jako uspokojující. DSV nabízí svým klientům pravidelné aktivity (keramika, barevná dílna, internet, kulturní programy) a ty jsou také respondenty následně uváděny v přehledu navštěvovaných aktivit. Zajímavé je, že klienti uvádějí i další 2 aktivity (kroužek angličtiny a zpěvu), které již v nabídce DSV nejsou. Přesto respondenti zdůrazňují žádost o jejich návrat do programu aktivit DSV.

4. Předpokládám, že počet účastníků šetření, kteří se budou vzdělávat i mimo DSV nepřesáhne 10 procent respondentů.

I tato hypotéza se následným dotazníkovým šetřením **potvrdila**. Vzdělávací možnosti mimo areál DSV navštěvuje 24 procent účastníků dotazníkového průzkumu, konkrétně se jedná o 8 klientů DSV. Sama se domnívám, že uvedené navštěvování Univerzity třetího věku je tím nejlepším příkladem vzdělávání se a získávání nových vědomostí v seniorském věku.

2. 4. Komplexní vyhodnocení možností vzdělávání klientů DSV

V předchozích kapitolách jsem podrobně zmapovala nabídku vzdělávacích možností v nejbližším okolí domova seniorů, nabídku vzdělávacích aktivit uvnitř domova a také jsem zpracovala subjektivní hodnocení klientů domova. Na základě těchto informací se pokusím o komplexní vyhodnocení možností vzdělávání pro klienty DSV.

Kladné hodnocení :

- Možnosti vzdělávání v nejbližším okolí (okruh 1500 metrů) jsou nadmíru uspokojivé. Jedná se o pěší chůzí snadno dostupná zařízení, která poskytují kvalitní, kulturně vzdělávací program
- Externí instituce disponují i konkrétní nabídkou pro seniorskou populaci
- DSV nabízí svým klientům dostatečně pestrý a bohatý program edukačních aktivit
- Aktivizačně vzdělávací program pro seniory je vytvářen odborně vyškolenými pracovníky s praxí
- Při realizaci programu je kladen důraz na individuální potřeby a zvláštnosti jednotlivých klientů
- Nabídka aktivizačně vzdělávacího programu je přímo úměrná zdravotnímu a psychickému stavu klientů (např. uskupení klientů dle zdravotního stavu při pohybových cvičeních, popř. oddělené skupiny v Barevné dílně dle náročnosti programu na psychiku)
- Všechny formy edukační činnosti plně respektují specifika staršího věku
- Dlouhodobá realizace kroužku PC a internetu se stálým vedením
- Nabídka kurzu angličtiny, jazyková nabídka je momentálně rozšiřovaná o další řeči (RJ, NJ)
- Program DSV je zdarma

Záporné hodnocení :

- Nabídka programu externích institucí (určená konkrétně seniorům) je poměrně drahá (viz. jazykový kurz pro seniory či nedostatek slev pro tuto věkovou kategorii)
- Nedostatečná informovanost klientů DSV o jejich možnostech vzdělávání či kulturního vyžití mimo prostory DSV
- Izolovanost od ostatních domovů seniorů, žádná výměna zkušeností či praktických poznatků z tvorby vzdělávacího programu

3. Aktuální stav možností vzdělávání v domovech seniorů ve městě Brně

Na jedné straně se obecně přijímá, že výchova a vzdělávání jsou úzce propojené jevy, na druhé straně se rozeznává, že vzdělávání představuje něco specifického, co se nekryje s pojmem výchova. Např. Němci rozlišují termíny „Erziehung“ (výchova) a Bildung (vzdělávání). Pojem vzdělávání se obecně v pedagogické teorii chápe jako proces záměrného a organizovaného osvojování poznatků, dovedností, postojů aj., typicky realizovaný prostřednictvím vyučování. (Průcha, 2000, str.15). Z pohledu teoretika zde vnímám nepřehlédnutelný problém, jelikož v teorii můžeme výchovu a vzdělávání oddělit, ale v běžné praxi je to zhora nemožné. Každý pedagog přece při výkonu své profese vzdělává a taktéž vychovává. Proto dále užiji také pojmu „výchovně vzdělávací proces“.

Výchovně vzdělávací proces zaměřený na populaci seniorskou se orientuje na osoby v ekonomicky postproduktivním věku. **Klienti v domovech jsou navíc velmi specifickou skupinou seniorů, charakterizovanou sníženou soběstačností.**

V následujících podkapitolách se pokusím přiblížit nový zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Dále chci shrnout problematiku prostředí domova seniorů a odpovědět na otázku, zda může být domov seniorů chápán jako „vzdělávací instituce“. Dále shromáždím informace z jednotlivých domovů seniorů v Brně o jejich nabídce aktivizačně vzdělávacího programu. Tuto kapitolu zakončím hodnocením aktuálního stavu vzdělávání v brněnských domovech pro seniory.

3. 1. Specifika prostředí domovů seniorů jako vzdělávací instituce

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, který nabyl účinnosti 1.1.2007, přinesl zásadní změny v systému poskytování péče. Veškerá zařízení, penziony a domovy důchodců se nově nazývají **domovy pro seniory**. Žádosti do domovů pro seniory si občané podávají přímo v jimi zvoleném zařízení, kde jim také budou vydány formuláře. O umístění občanů nově rozhodují samotná zařízení.

Tento nový zákon o sociálních službách radikálně změnil doposud platný stav. Došlo k formulaci zhruba třiceti nových sociálních služeb, které byly registrovány a klientům jsou nabízeny za úplatu. Současně s tím došlo k ustavení tzv. standardů kvality sociálních služeb, vymezujících přesné podmínky, které poskytovatelé jednotlivých služeb musí dodržovat. V zákoně č. 108/2006 Sb. je také definována nová sociální dávka, tzv. příspěvek na péči. (Tento příspěvek na péči nahrazuje předchozí příspěvek při péči o blízkou nebo jinou osobu. Zásadní změnou je ale adresnost a to přímo osobě s omezenou soběstačností, která péči potřebuje.) Za tento příspěvek si občané (potažmo klienti domova seniorů) podle svého uvážení kupují sociální služby. Taktéž jej mohou dát soukromým osobám, které pro ně tyto služby vykonávají, např. rodinným příslušníkům. Ústředním motivem této zásadní změny bylo přenesení větší rozhodovací kompetence přímo na uživatele sociálních služeb, kteří mohou sami stanovit, komu budou za služby platit. Nově zavedený příspěvek na péči, který získává přímo osoba, která péči potřebuje (a tedy s ním může disponovat dle svého uvážení) se měl podle představ zákonodárců dostat zpět k poskytovatelům sociálních služeb. V praxi ale nezdědka dochází k tomu, že klienti raději sociálních služeb nevyužívají, nebo pouze v omezeném množství (především klienti s s nižším stupněm závislosti na svém okolí). Buď jimi vyrovnávají domácí rozpočet, využívají na doplatky drahých léčiv nebo je věnují i příbuzným, kteří se o ně nestarají. Není dost dobře kontrolovatelné, jak klient s těmito peněžními prostředky doopravdy nakládá. Nebezpečným důsledkem je vzniknuvší stav, kdy formálním poskytovatelům sociálních služeb chybí část financí, o kterých se předpokládalo, že se vrátí zpět do sociálních služeb. U osob s těžkou mírou závislosti na svém okolí k úniku financí nedochází, jelikož je zde nutná intervence poskytovatelů sociálních služeb (např. domovů seniorů). Tací klienti nemají jinou volbu než celý příspěvek odevzdávat, mimochodem jedná se o základní podmínku pro přijetí klienta do domova seniorů.

Velice pozitivně jsou naopak vnímány nově uzákoněné standardy kvality, které nejenže kategorizovaly jednotlivé služby, ale také definují obsah a provedení jednotlivých služeb, aby mohla být zaručena požadovaná kvalita. Také je kladen velký důraz na další vzdělávání a rozvoj pracovníků činných v sociálních službách. (Nešporová, 2008, str. 63-65)

Pro domovy seniorů je stěžejní zákon o sociálních službách a v souladu s ním se odvíjí veškerá činnost, která je obecně značena jako „**poskytování pobytových sociálních služeb**“. Do tohoto výčtu řadíme především:

- Ubytování
- Strava
- Pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu
- Pomoc při osobní hygieně či poskytnutí podmínek pro osobní hygienu
- **Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti**
- Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím
- Sociálně terapeutické činnosti
- Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

Domovy seniorů poskytují také zdravotní péči osobám, které ji potřebují (ošetřovatelská a rehabilitační péče prostřednictvím pracovníků s odbornou způsobilostí).

Plánování a poskytování sociálních služeb je uskutečňováno dle individuálních potřeb klientů, které jsou dány věkem, zdravotním, psychickým stavem uživatele, jeho schopnostmi a možnostmi. Součástí přijetí uživatele by měla být také formulace tzv. vstupního cíle, kdy sociální pracovníce zjišťuje s jakým očekáváním uživatel do služby vstupuje a jaká jsou jeho aktuální přání. Konkrétní podoba a průběh sociálních služeb je pak zanesena do individuálního plánu sociálních služeb. Smyslem tohoto individuálního plánu je pomoci uživateli hledat osobní cíle, jeho zdroje, možnosti k dosažení těchto cílů a plán podpory ze strany klíčového pracovníka i celého týmu.

(internet, <http://www.vyc.brno.cz/index.php?nav01=7917&nav02=7956>)

Na základě výčtu poskytovaných sociálních služeb v domovech pro seniory je zřejmé, že do obsahové náplně každého domova spadá i organizování výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti. Otázkou zůstává jak je tato činnost v jednotlivých zařízeních konkrétně chápána a následně v praxi realizována. Z následujících rozvorů s představiteli domovů seniorů je totiž zřejmé, že výchovná, vzdělávací a aktivizační činnost probíhá v každém domově s určitými odlišnostmi. Přesto je základní myšlenka – smysluplné využití času a vedení k pozitivnímu vnímání vlastního stáří – stejná.

Domnívám se, že označení domova seniorů jako vzdělávací instituce může být z jistého úhlu pohledu poněkud zavádějící a snad i nadnesené. I když svým dílem domov určitě přispívá k obohacování znalostí, dovedností či vědomostí klientů, přesto se domovy v daleko větší míře koncentrují především na kvalitu zabezpečení zbývajících života se snahou udržet klienta co nejdéle ve stejném stavu soběstačnosti. Z následující podkapitoly jasně vyplývá, že programy v domovech se zaměřují především na aktivizaci. Jde o snahu zapojit klienty do společného dění domova, procvičovat jemnou i hrubou motoriku, zabránit sociální izolaci. I přes to všechno nalézají svůj prostor v programové nabídce odborné přednášky, začínající výuka internetu nebo kurzy cizích řečí. Z tohoto důvodu patří dle mého názoru také domovy seniorů do skupiny vzdělávacích subjektů.

3. 2. Aktuální názory ředitelů domovů seniorů v Brně

Město Brno disponuje poměrně rozsáhlou sítí sociálních zařízení, konkrétně i domovy pro seniory. Do šetření jsem tedy zahrnula všechny domovy seniorů v Brně.

Máme zde 11 státních příspěvkových organizací a 2 organizace nestátní, které fungují jako domovy s nepřetržitou péčí. Průzkum byl zahájen formou telefonického rozhovoru, v rámci flexibility měli dotazovaní vedoucí pracovníci možnost volit z následujících možností spolupráce :

- osobní kontakt podle předem domluvené schůzky
- dotazník zaslaný poštou se zpáteční ofrankovanou obálkou
- dotazník zaslaný mailem
- telefonický hovor

Drtivá většina 10 ze 13 zařízení, však nakonec upřednostnila telefonický hovor. Pouze jedna zástupkyně domova seniorů se výslovně odmítla šetření zúčastnit a dvě ředitelky byly v době šetření pracovně mimo domov.

Moje hypotézy

1. Domnívám se, že aktivity určené seniorům budou nejčastěji zajišťovány sociálními pracovníci, tuto odpověď očekávám u více jak 60 procent respondentů.
2. Za nejčastější edukační aktivity, tj. aktivity vzdělávacího charakteru budou označovány: odborné přednášky (více než 80 procent respondentů) a internet (více jak 10 procent respondentů).
3. Hodnocení interní nabídky pro vlastní klienty bude označeno jako dostatečné u více jak 45 procent dotázaných.
4. Možné uplatnění sociálního pedagoga ve vlastním zařízení bude předpokládat méně jak 20 procent respondentů.

5. Při bližším objasnění absence sociálního pedagoga v domově bude příčinou nedostatek financí z důvodu snižování státního rozpočtu v sociální oblasti. Tuto odpověď uvede více jak 50 procent respondentů rozvádějících tuto otázku.
6. Konkrétní náplň práce sociálního pedagoga bude neznámou informací pro více jak 70 procent respondentů.

Průzkum názorů ředitelů Domovů pro seniory v Brně tvořily tyto otázky :

1. **Kdo u vás zajišťuje edukační aktivity vašich klientů? Uved'te prosím také konkrétní příklady z vaší nabídky.**
2. **Pokládáte vaši nabídku za dostatečnou?**
3. **Předpokládáte možné uplatnění sociálního pedagoga i ve vašem zařízení? (Při záporné odpovědi, prosím o bližší objasnění)**

Metoda průzkumu

Aby výsledky průzkumu mohly být respektovány, musí šetření samozřejmě splňovat základní vědecké standardy. Pro tento průzkum byla zvolena metoda polostandardizovaného rozhovoru, při kterém je záměr a cíl rozhovoru pevně stanoven, přesto není nutné dodržovat formulaci a pořadí otázek. Podmínkou je ale nutnost dotknout se všech předem stanovených oblastí. Metodě rozhovoru jsem dala přednost před jinými metodami z toho důvodu, že umožňuje zachytit nejen fakta, ale také hlouběji proniknout do postojů zkoumaných osob. Primární otázky (viz. výše) byly v průběhu rozhovoru doplněny také otázkami sekundárními (projevy zájmu a porozumění, parafráze odpovědí, celková sumarizace nebo zrcadlení odpovědi). (Ferjenčík, 2000, str.171-183)

Následující průzkum byl prováděn v době od 19.10. – 30.10. 2009 a do spolupráce byly zahrnuty všechny domovy seniorů v Brně, osloveni byli vedoucí pracovníci těchto zařízení.

Výsledky šetření aktuálních názorů ředitelů domovů seniorů v Brně

1. Domov pro seniory Foltýnova, Foltýnova 21, Brno 635 00, PhDr. K. Šoupalová

Ředitelka domova nebyla ochotná podílet se na dotazníkovém šetření. Svůj postoj zdůraznila kritickým nedostatkem času o který ji obírají nesčetní zájemci o podobné dotazníky. Nepřeje si osobní kontakt z důvodu častých návštěv „cizích“ lidí v domově. Taktéž zaslání písemné formy dotazníku je zbytečné, jelikož je opravdu v časové tísní a šetření se určitě nezúčastní.

2. Domov pro seniory Kociánka, Kociánka 8, Brno 612 00, Ing. T.Říčný

Shrnutí odpovědi na otázku č. 1: Na aktivizaci jejich klientů se podílí ergoterapeuti, nepedagogičtí pracovníci a také sociální pracovníci. Seniorům jsou nabízeny pravidelné výlety, výtvarný kroužek, kroužek vyšívání, kroužek zpívání. Domov seniorů Kociánka obývá přibližně 400 klientů, z toho jsou zhruba dvě třetiny ležících, ale ta pohyblivější třetina se o aktivity určitě zajímá. Z rozhovoru dále vyplynulo, že jazykový kroužek v nabídce ještě nebyl, ale také není plánován. Co se internetu týče, je k dispozici v čítárně jeden počítač, ale výuka práce s internetem či zdokonalování počítačové gramotnosti v nabídce taktéž není.

Shrnutí odpovědi na otázku č. 2: Z pohledu ředitele je určitě možné jejich nabídku průběžně rozšiřovat a zároveň objevovat nové možnosti. Aktuální nabídka tedy jako dostatečná shledána není.

Shrnutí odpovědi na otázku č. 3: Momentálně vedení domova necítí potřebu rozšiřovat jejich pracovní tým a navíc nenalézají ani prostor. Ředitel ale také přiznává, že si není až tak jist kompetencemi, profesní náplní a také konkrétní činností sociálního pedagoga. Připouští, že pokud by navrhované aktivity byly pro domov zajímavé a finančně přijatelné, nebál by se uvažovat o určitém pracovním úvazku.

3. Domov pro seniory Koniklecova, Koniklecova 1, Brno 634 00, Ing. I. Záhorová

Shrnutí odpovědi na otázku č. 1: Aktivity v domově jsou zajišťovány dvěma „aktivizačními pracovníci“, jedna je zaměstnána na celý úvazek a druhá na poloviční. I když obě zaměstnankyně pedagogickou specializaci nemají, obě velmi aktivně navštěvují

nejrůznější workshopy, školení, kurzy se vzdělávací tematikou, věnují se i samostudiu odborných knih o aktivizaci. V nabídce domova jsou k dispozici následující kurzy: kurz trénování paměti, zpívání, výtvarný kroužek, filmový klub. V rámci odborné praxe docházejí do domova jednou týdně studenti fakulty sportovních studií a provádějí psychomotorická cvičení především u ležících klientů. Mimořádně oblíbené je „tančení na židlích“, koná se jednou za čtrnáct dní a umožňuje pohyb i hůře mobilním obyvatelům, kdy účastníci provádějí v sedě do hudebního doprovodu jednoduché pohyby. V nabídce domova je též jednou měsíčně felinoterapie, tu provádí se svojí kočkou sociální pracovnice a také canisterapie pod vedením studentky speciální pedagogiky. Další aktivitou, která se setkala s velkým zájmem je pravidelné měsíční „duchovní setkávání s knězem“. Každý měsíc je také v provozu tzv. kavárnička, kdy se obyvatelé sejdou na příjemné posezení u kávy či čaje. Originalitou domova Koniklecova je však kulturní program „Měsíc národa“, jehož podstata spočívá ve společném setkání a seznámení se s určitým národem. Klienti vyzkouší národní jídlo dané země, styl oblékání dané země, společně se zeměpisnými informacemi jsou promítány diapozitivy. V nabídce tohoto domova jsou dále kulturní vystoupení mateřských školek, vystoupení nevidomých umělců, taneční vystoupení a jiné.

Z rozhovoru dále vyplynulo, že výuka práce s počítačem v domově není, ale uvažuje se o zahájení práce s internetem, vše zatím záleží na financích pro pořízení počítače. Výuka jazyků v domově neprobíhá a neuvažuje se o ní.

Kapacita domova čítá zhruba 70 klientů, jednotlivé kroužky navštěvuje vždy v průměru okolo 10 zájemců. Zdálo by se to málo, důvodem není ani tak zhoršený zdravotní stav, jako spíše převaha mobilních klientů, kteří raději využívají aktivity spíše mimo domov seniorů. Každopádně vedení domova klade důraz na zapojení i těch málo ležících.

Shrnutí odpovědi na otázku č. 2: Vedení domova je toho názoru, že nabídka všech možností není určitě zdaleka vyčerpána. Vzhledem k tomu, že jejich aktivizační pracovnice jsou vysoce motivované a neustále hledají nové podněty, ředitelka se neobává stagnace nabídky.

Shrnutí odpovědi na otázku č. 3: Vzhledem k tomu, že aktivizační pracovnice odvádějí svou práci perfektně a s nadšením, panuje tu ze strany klientů obrovská důvěra a jsou tu již několikaleté úzké vazby. Není proto v plánu přijímat nové zaměstnance pro tuto pracovní oblast. Pokud by se navýšil počet účastníků kurzů, tak se situace vyřeší navýšením počtu pracovních hodin u kolegyně s polovičním úvazkem. Z rozhovoru vyšlo též najevo, že vedení má nejasnou představu o tom, co se vlastně za profesí sociálního pedagoga skrývá.

4. Domov pro seniory Kosmonautů, ulice Kosmonautů 21, Brno 625 00, M. Komárková

Shrnutí otázky č. 1: Aktivity, které tento domov nabízí, jsou provozovány s respektováním zdravotního a psychického stavu. V domově je celkem 78 obyvatel v tzv. zvláštním režimu, jde o klienty dezorientované, s Alzheimerovou chorobou o klienty bez schopnosti sebeobsluhy. Senioři, kteří jsou „šikovnější“ - v současné době jde o 41 klientů, z toho 38 žen a 3 muži. Sociální pracovnice kladla důraz na to, že převažuje většina imobilních pacientů, proto je i nabídka aktivit přizpůsobená spíše jim. Vše závisí na domluvě tří ergoterapeutek. Každý den je po snídani připraven dvouhodinový program s pružnou náplní, podle momentální nálady či potřeb klientů. Buď se předčítají noviny, vyrábějí se rukodělné předměty (keramika, háčkování, šití), nebo se jen tak povídá či hrají společenské hry. Pokud je venku hezky, setkání se uskuteční na lavičkách v okolí domova. Pracovnice také kladou velký důraz na zapojení rodiny do péče o blízké, takže například výlety či kulturní představení v domově se odehrávají i za přítomnosti blízké rodiny. K dispozici je také šicí stroj a keramická dílnička. Internet v budově není.

Shrnutí odpovědi na otázku č. 2: S přihlédnutím k vysokému počtu klientů s nezbytnou zdravotní a sociální péčí a vzhledem k možnostem se zástupkyně domnívá, že nabídka je pestrá a dostatečná.

Shrnutí odpovědi na otázku č. 3: Sociální pracovnice neví. Myslí si, že v jejich domově se více uplatní sociální pracovnice, která má například jen vyšší odbornou školu, to je plně dostačující. Domnívá se, že by tu pedagog nenašel uplatnění a také tu není práce na kterou je nutná vysoká škola. Nehledě na fakt, že „plat by byl velice mizivý“.

5. Domov pro seniory Nopova, Nopova 96, Brno 615 00, PhDr. J. Figurová

Shrnutí odpovědi na otázku č. 1: O péči se v tomto zařízení stará šest tzv. instruktorů sociální péče. Jde o ergoterapeuty s pracovní náplní vymezenou v zákonu o sociální péči. Tento domov má kapacitu 225 lůžek a je ve zvláštním režimu. To znamená, že většina klientů trpí Alzheimerem, jinou formou stařecké demence, degenerativními onemocněními, roztroušenou sklerózou, Parkinsonovou chorobou či jsou po mozkové příhodě. Harmonogram kroužků v domově neexistuje. Denně před obědem se konají skupinková cvičení (kategorie podle

stupně tělesného a duševního postižení). Dále dopoledne po deváté hodině a odpoledne po čtrnácté je nabízeno společné trávení volného času s flexibilním programem.

Buď se klienti věnují rukodělné práci, trénuje se paměť mnemotechnickými pomůckami, nebo se jen tak čte z novin či společně povídá. Není to povinné, dostaví se jen ti, kteří mají zájem.

Shrnutí odpovědi na otázku č. 2: Ředitelka souhlasí s tím, že vzhledem ke zdravotnímu a psychickému stavu klientů, je nabídka dostačující.

Shrnutí odpovědi na otázku č. 3: Uplatnění sociálního pedagoga se nepředpokládá. Domov je jednou velkou „LDN“ (Léčebna dlouhodobě nemocných), hodně klientů je na tom po zdravotní i psychické stránce špatně, vedení by uvítalo spíše psychologa.

6. Domov pro seniory Okružní, Okružní 29, Brno 638 00, H. Svobodová

Shrnutí odpovědi na otázku č. 1: Domov je také jedním z mnoha, kde proběhla transformace z Domova Penzionu pro důchodce na Domov pro seniory a Centrum denních služeb. Vzhledem k tomu a k relativně dobrému fyzickému a psychickému stavu klientů se na jejich aktivizaci podílejí dva ergoterapeuti a jeden sociální pracovník. V nabídce mají promítání, pravidelnou kavárničku, společnou návštěvu blízké cukrárny a restaurace, dále výtvarnou dílnu, jednodenní výlety. V domově je i počítač, kde internet využívají 3 klienti „amatéři“. Výuku jazyků si tu vzal na starost jeden obyvatel domova a pravidelně vyučuje angličtinu pro své tři sousedy.

Shrnutí odpovědi na otázku č. 2: Sociální pracovnice se též domnívá, že jejich domov nabízí dostatečné množství aktivit.

Shrnutí odpovědi na otázku č. 3: Dotazované není vůbec známa pracovní náplň sociálního pedagoga, jakou činností by mohl prospět a obohatit stávající program domova. Její kolegyně má vystudovaný obor speciální pedagogika a vůbec s klienty nepracuje a dotazovaná sociální pracovnice původně vystudovala vychovatelství a nyní tvoří programy pro seniory. Navíc dodává, že podle jejího názoru záleží spíše na osobních kvalitách každého zaměstnance a na tom, pro co má vlohy, než na konkrétním vzdělání. Proto si nemyslí, že by u nich sociální pedagog našel pracovní uplatnění.

7. Domov pro seniory Podpěrova, Podpěrova 4, Brno 621 00, Judr. Vlasta Hrabcová

Shrnutí odpovědi na otázku č. 1: Aktivita pro seniory mají na starost jedna ergoterapeutka a dvě sociální pracovníce. Pedagogičtí pracovníci se v jejich řadách nenacházejí. Jedná se o domov, kde převažuje většina soběstačnějších klientů (dříve se totiž jednalo o penzion pro seniory, který byl určen pouze soběstačným klientům a ti v domově zůstali), ti se zajímají aktivněji především o kroužek keramiky nebo navštěvují tvořivou dílnu (pletení košíků). V domově se nachází jeden počítač, který v současné době jednou týdně v pátek využívá přibližně 4-5 seniorů. Do tajů internetu byli zasvěceni zkušenější sociální pracovníci a nyní s počítačem pracují samostatně. V domově neprobíhá výuka jazyků. Domov klade velký důraz na bohaté kulturní vyžití uvnitř domova, proto se každý měsíc koná buď kulturní představení, vystoupení dětí z mateřských školek, živá hudební produkce, bály, „šátečkové“ taneční večery. Každý rok je uskutečňován také jednodenní zájezd na místa v ČR (zámky, hrady).

Shrnutí odpovědi na otázku č. 2: Ano. Jejich klasický program (keramika, dílna, PC) je vhodně doplňován nabízeným kulturním vyžitím.

Shrnutí odpovědi na otázku č. 3: Tady není jasné, co práce sociálního pedagoga obnáší, jaké činnosti může vykonávat. Na práci s klienty bohatě stačí jejich ergoterapeutka, uplatnění sociálního pedagoga je nadbytečné.

8. Domov pro seniory Vychodilova + Tábor, Vychodilova 22, Brno 616 00, PhDr. Němec

Shrnutí odpovědi na otázku č. 1: Na přípravě aktivit pro seniory se podílejí dvě sociální pracovníce a dvě ergoterapeutky. Klienti mají k dispozici dvakrát týdně kroužek keramiky, jednou týdně Barevnou dílnu, kde se pracuje s různými materiály (dřevo, sklo, látka, papír, atd.). Každý den jsou nabízena skupinová cvičení v různých kategoriích tělesné zdatnosti. Hlavní sociální pracovníce má na starost kulturní program, tj. organizaci přednášek, kulturních vystoupení (koncerty, představení mateřských a uměleckých škol) a také organizaci jednodenních zájezdů. V nabídce již dříve figuroval kurz angličtiny, po krátké pauze se opět zařazuje do programu domova. V současnosti probíhá průzkum zájmů také

o ostatní jazyky (němčina, ruština). V domově je také internetový kroužek, probíhá dvakrát týdně po hodině, k dispozici jsou tři počítače. Zajímavým počinem domova je přenechání vzdělávání klientů i na nich samotných. Tj. dobrovolníci z řad obyvatel domova prezentují svou dřívější profesi (velvyslanec v Peru, architekt, potápěč, astrofyzička) a seznamují své spolubydlící se specifiky a zajímavostmi ze svého předchozího zaměstnání. Jednou týdně probíhá v zařízení canisterapie pod vedením specialisty. Také se jednou měsíčně konají v prostorách domova bohoslužby.

Shrnutí odpovědi na otázku č. 2: Vzhledem k možnostem a skladbě lidí (jejich tělesný a psychický stav) je nabídka aktivit sledována jako dostačující.

Shrnutí odpovědi na otázku č. 3: Uplatnění sociálního pedagoga se nepředpokládá, především proto, že práce ergoterapeutek je naprosto dostačující. Je přiznáno, že nepanuje až tak jasná představa o možné náplni práce sociálního pedagoga v zařízení.

9. Domov pro seniory Věstonická, Věstonická 1, Brno 628 00, Novotná

Shrnutí odpovědi na otázku č. 1: Na organizaci aktivit pro seniory se podílejí rehabilitační pracovníce a ergoterapeutky. Domov nabízí každodenní dopolední blok ručních prací (na výběr - šití, pletení, háčkování, malba na sklo, keramika), dále když je zájem, mohou se klienti společně věnovat pečení, vaření, nebo hrát společenské hry. Domov disponuje velkým kinosálem, takže se zde konají pravidelná kulturní vystoupení dětí z mateřských škol, základních škol, besídky a každou středu se promítá jeden film. Výuka jazyků zde neprobíhá a v plánu není. Naopak domov zahájil výuku práce s počítačem, klienti se seznamují s internetem.

Shrnutí odpovědi na otázku č. 2: Ano. V nedávné době zde proběhlo interní dotazníkové šetření a klienti vyjádřili velkou spokojenost s programem, který vedení domova nabízí.

Shrnutí odpovědi na otázku č. 3: Těžko říci, opět je zde problematika definování kompetencí a činností sociálního pedagoga. Počet ergoterapeutických pracovníků odpovídá požadavkům klientů, takže v současnosti není zájem o další zaměstnance. Zajímavé pro mne bylo dozvědět se o tom, že jednotlivé domovy si nevyměňují informace a zkušenosti, týkající se vyplňování volného času klientů. Příčinou je vysoké konkurenční prostředí jednotlivých

zařízení, proto si každý domov plánuje samostatný program s cílem zaujmout veřejnost vlastním osobitým způsobem a stylem.

10. Domov pro seniory Mikulášskovo náměstí, Mikulášskovo nám. 20, Brno 625 00

V termínu prováděného průzkumu nebyla ředitelka domova přítomna, zastupující pracovníce v telefonickém hovoru neposkytla odpovědi na otázky z důvodu nekompetence.

11. Domov pro seniory Holásecká, Holásecká 33, Brno 620 00, Sedláčková

Shrnutí odpovědi na otázku č. 1: Program pro klienty vytvářejí dvě ergoterapeutky a jedna sociální pracovníce. Každé dopoledne je nabízen variabilní program, který se upřesní podle počasí či momentální nálady obyvatel domova. Mohou si vybrat z řady rukodělných prací – keramika, práce s textiliemi, práce s papírem, či společné čtení novin nebo knih. Když je hezké počasí, tak je upřednostňován pobyt venku, i pro ty méně mobilní a to s pomocí chodítek nebo invalidních křesel. Nejoblíbenějším kroužkem je pěvecký sbor, řízený profesionálním dirigentem, je zde značně vysoká prezence, klienti se scházejí několikrát týdně a nacvičují kulturní vložky na interní představení.

Shrnutí odpovědi na otázku č. 2: Nabídka je spatřována jako „rozhodně dostačující“, z pohledu vedoucí sociální pracovníce je vyčerpávající.

Shrnutí odpovědi na otázku č. 3: O uplatnění sociálního pedagoga sociální pracovníce pochybuje a jako důvod udává omezený finanční rozpočet a dostatečné pokrytí aktivit momentálním stavem personálu.

12. Domov sv. Ludmily, Táborská 190, Brno 615 00, Ing. J.Grossová

Shrnutí odpovědi na otázku č. 1: Domov sv.Ludmily je nestátním zařízením pečujícím o 40 klientů ve věkové kategorii 80 – 90 let. Paní ředitelka již v úvodu klade důraz na prioritní zdravotní péči, jelikož většina obyvatel je již v pokročilém a vážném zdravotním stavu. O aktivizaci se starají ergoterapeutka a sociální pracovníce. Ty mají na starost i organizaci kulturních vystoupení v domově (např. mateřské školy atd., kulturní program se koná každých 14 dní). Velkou pomoc také představují praktikanti z Masarykovy

univerzity, fakulty sociálních studií. Studenti připravují jednou týdně „program zábavy“, kde se klienti věnují rukodělným pracím s nejrůznějšími materiály. Třikrát týdně mají obyvatelé domova možnost skupinového cvičení (jinak je rehabilitační péče prováděna denně individuálně), vzhledem ke zdravotnímu stavu se cvičí na židlích. Také je zde dvakrát týdně prováděná canisterapie s profesionálkou a oblíbený je i kroužek zpěvu. Jednou měsíčně se v prostorách domova konají bohoslužby.

Shrnutí odpovědi na otázku č. 2: Nabídka aktivit se může samozřejmě vždy rozšiřovat, lepší více než méně, přesto je pro vedení domova nejdůležitější zabezpečení kvalitní zdravotní péče.

Shrnutí odpovědi na otázku č. 3: Z pohledu ředitelky není třeba klást až tak důraz na vzdělávání, v drtivé většině o něj mezi klienty zájem stejně není. Velkou podporu „zvenčí“ ale pro domov představuje klinický psycholog, zde by uplatnění našel určitě ještě jeden, ale sociální pedagog nikoli.

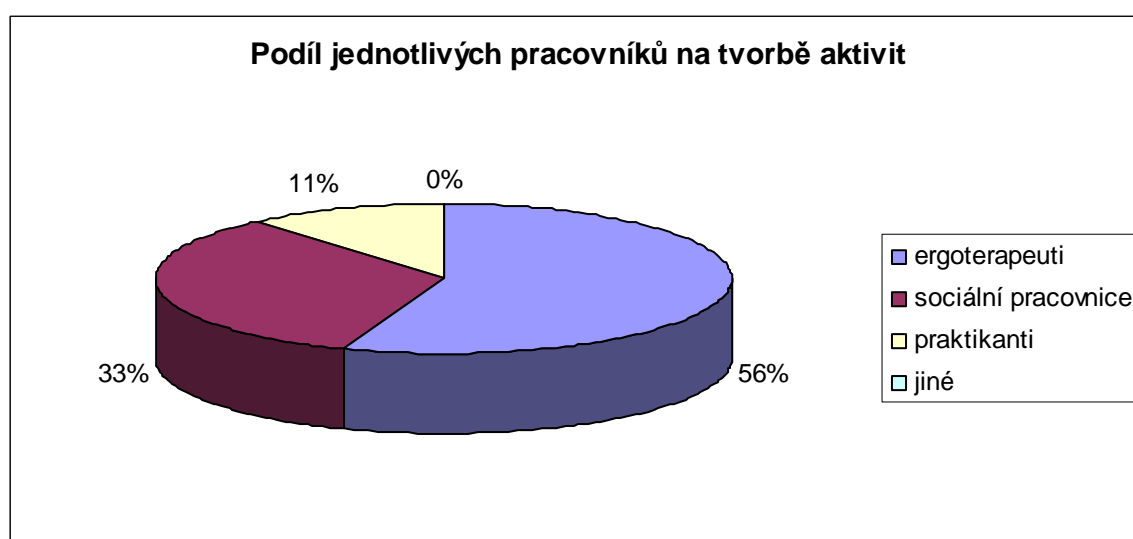
13. Betanie – Dům důstojného stáří, Borky 7, Brno 614 00, Mgr. J.Vítková

V termínu prováděného průzkumu se nepodařilo spojit se s vedením domova a dotazník posléze zaslaný poštou, nedorazil zpět do uzávěrky dotazníkového šetření.

3. 2. 1. Vyhodnocení aktuálních názorů ředitelů domovů seniorů v Brně

Graf č. 1 znázorňuje **podíl jednotlivých pracovníků na aktivizaci klientů** v domovech. Je zřejmé, že nejčastěji jsou tyto aktivity prováděny ergoterapeuty. Jedná se o absolventy vyššího odborného nebo vysokoškolského vzdělání ve zdravotnickém oboru rehabilitace. Dalšími autory programů pro klienty jsou sociální pracovníce. Dvě zařízení využívají též spolupráce s praktikanty, konkrétně s vysokoškolskými studenty, kteří tu v rámci svého studia konají povinnou praxi.

Graf č. 1

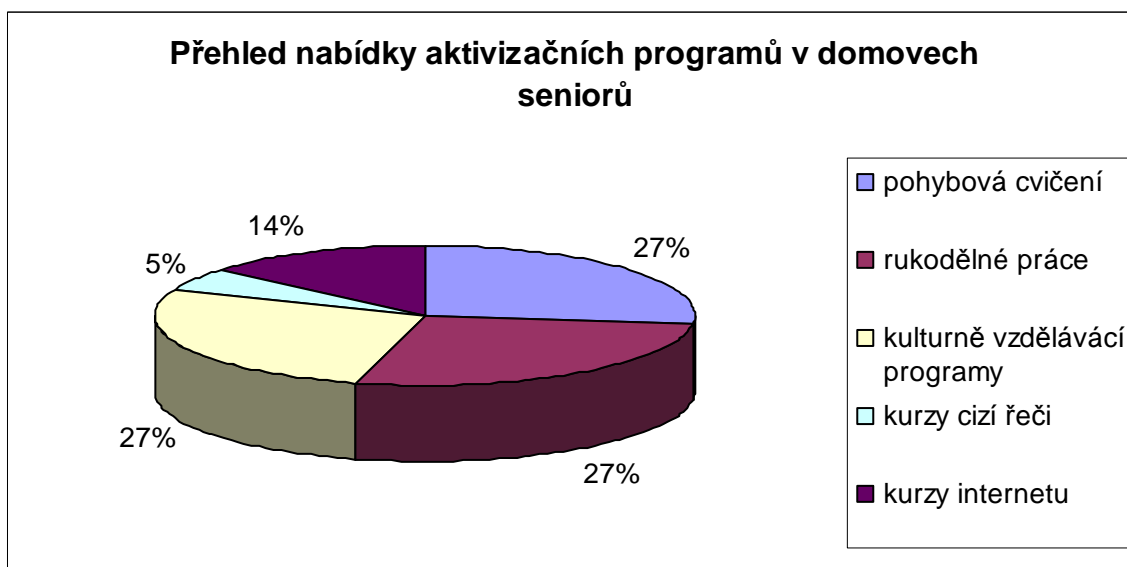

Z grafu č. 2 získáme **přehled o nabídce aktivizačních programů** v domovech seniorů. Všechny domovy, které se šetření zúčastnily, bez výjimky poskytují tři základní oblasti pro využití volného času klientů. Jsou to: 1) pohybová a tělesná cvičení, 2) rukodělné práce s nejrůznějším materiálem a za 3) kulturně vzdělávací programy.

Jen minimum zařízení se věnuje konkrétní vzdělávací činnosti, jakou je například výuka cizích jazyků.

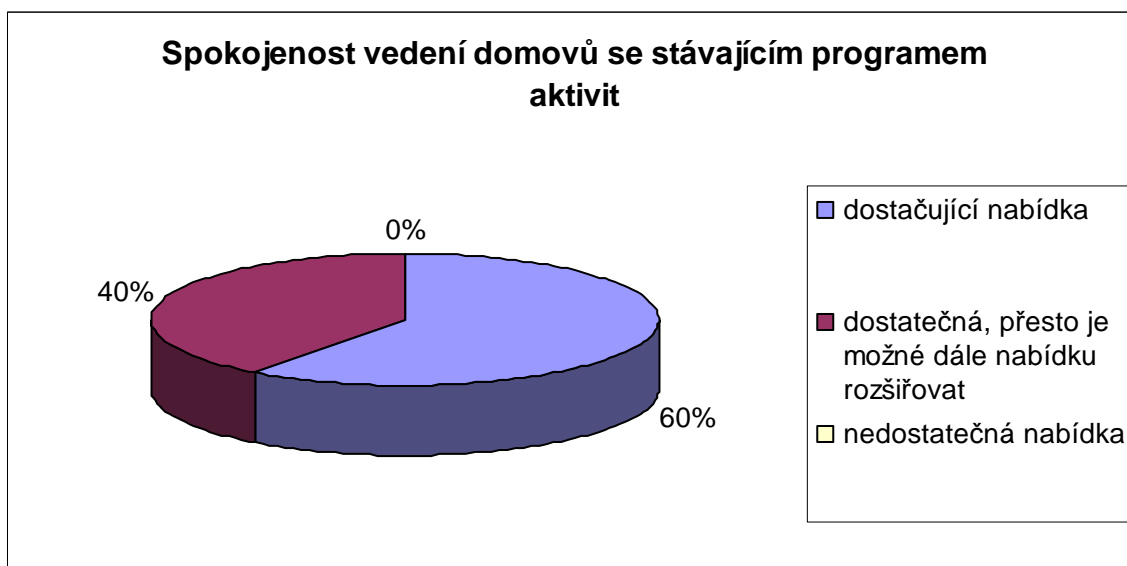
Výuka práce s počítačem a internetem se naopak dostává do zorného úhlu hned několika domovů. Vedení domova tuto aktivitu začíná vnímat jako stále důležitější propojení „vnitřního světa domova“ s okolím.

Graf č. 2

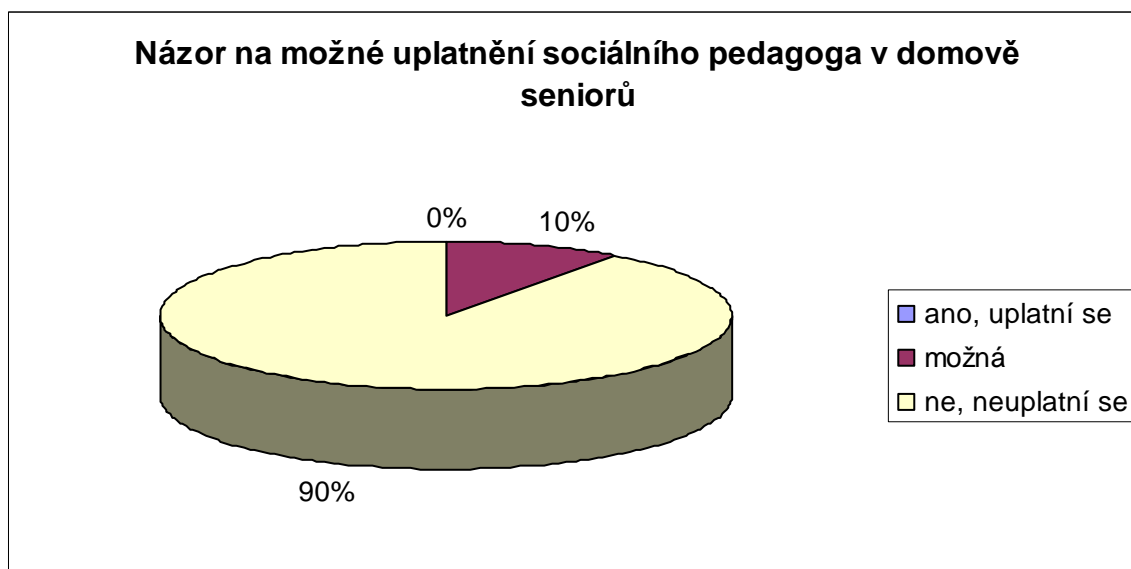
Graf č. 3 nás seznamuje se subjektivním **hodnocením jednotlivých představitelů domovů**. Více jak polovina zařízení hodnotí nabídku aktivit jako dostačující, 40 procent zařízení vnímá rezervy a je otevřená novým nápadům. Za nedostatečnou ji neoznačilo žádné zařízení.

Graf č. 3

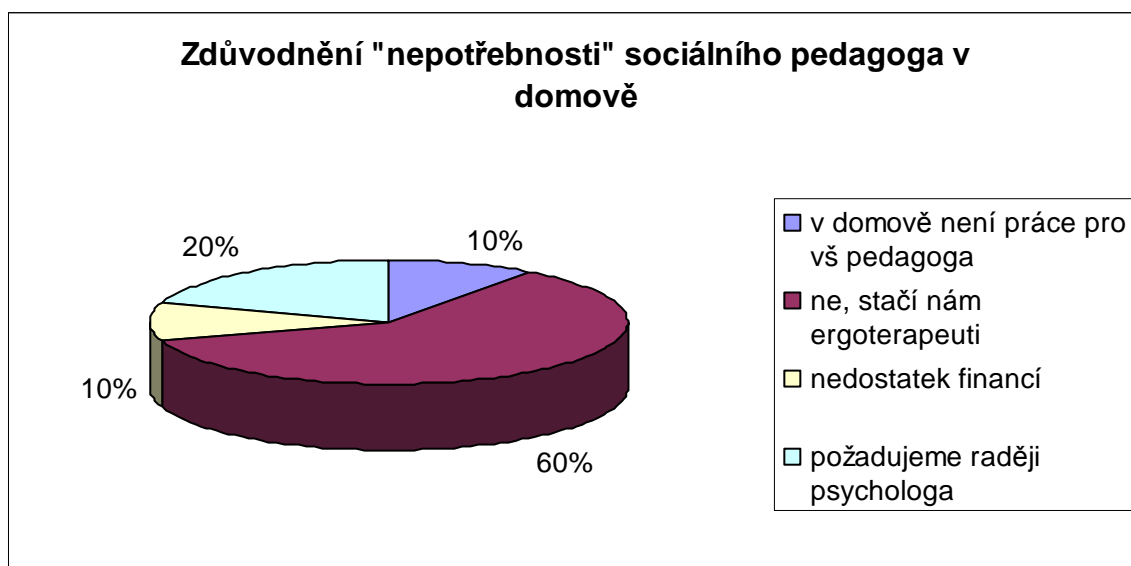
Graf č. 4 vyjadřuje **názory ředitelů domovů na možné uplatnění sociálního pedagoga** v jejich zařízení. Celkem devětkrát byl vysloven názor, že sociální pedagog uplatnění nenajde, pouze jeden představitel domova uvažoval o možném zaměstnání na zkrácený úvazek a to pouze v případě, že programová nabídka vedení domova zaujme.

Graf č. 4

Graf č. 5 mapuje **důvody pro NE-uplatnění sociálního pedagoga v domovech**. Již z předchozího grafu bylo zřejmé, že drtivá většina nenachází prostor pro zaměstnání sociálního pedagoga. Převažoval názor, že zařízení si bohatě vystačí s ergoterapeuty. Dva ředitelé upřednostňovali raději klinického psychologa. Jedno zařízení přiznalo i příčinu - nedostatek financí.

Graf č. 5

Závěrem

Na základě výsledků, vyplývajících z dotazníkového šetření, **hodnotím své původní hypotézy :**

Moje hypotézy

1. Domnívám se, že aktivity určené seniorům budou nejčastěji zajišťovány sociálními pracovníci, tuto odpověď očekávám u více jak 60 procent respondentů.

Tento předpoklad se nepotvrdil, jelikož se na aktivitách pro seniory nejčastěji podílí ergoterapeuti. Sociální pracovníci mají taktéž podíl na tvorbě aktivit, přesto tuto odpověď uvedlo jen 33 procent respondentů, tudíž je tato hypotéza **vyvrácena**.

2. Za nejčastější edukační aktivity, tj. aktivity vzdělávacího charakteru budou označovány : odborné přednášky (více než 80 procent respondentů) a internet (více jak 10 procent respondentů)

Konkrétní pojem odborná přednáška neutil žádný z dotazovaných respondentů. Přesto každé zařízení zmínilo aktivity kulturně vzdělávacího charakteru, kam tedy lze zařadit i odborné přednášky. Výuku internetu provozuje 5 dotázaných zařízení, což činí 14 procent.

Tato hypotéza je **potvrzena**.

3. Hodnocení interní nabídky pro vlastní klienty bude označeno jako dostatečné u více jak 45 procent dotázaných.

Tento předpoklad se **potvrdil**, jelikož všichni respondenti (100 procent) vyjádřili spokojenost se stávající nabídkou a 40 procent je ještě ochotno nabídku v budoucnosti vylepšovat.

4. Možné uplatnění sociálního pedagoga ve vlastním zařízení bude předpokládat méně jak 20 procent respondentů.

Tato hypotéza byla v průzkumu **potvrzena**, jelikož pouze jeden respondent (tj. jen 10 procent) si umí představit možnou budoucí spolupráci se sociálním pedagogem.

5. Při bližším objasnění absence sociálního pedagoga v domově bude příčinou nedostatek financí z důvodu snižování státního rozpočtu v sociální oblasti. Tuto odpověď uvede více jak 50 procent respondentů rozvádějících tuto otázku.

Nedostatek financí jako příčinu neuplatnění sociálního pedagoga uvedlo pouze jedno zařízení, tj. 10 procent, hypotéza byla **vyvrácena**. Nejčastějším důvodem pro absenci sociálního pedagoga byla totiž jeho nadbytečnost a dostatečné pokrytí aktivizační činnosti vlastními ergoterapeutickými pracovníky.

6. Konkrétní náplň práce sociálního pedagoga bude neznámou informací pro více jak 70 procent respondentů.

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že 8 představitelů domova se „přiznalo“, že netuší jaké jsou kompetence a pracovní náplň profese sociálního pedagoga. Pouze 2 vedoucí domova dokázali definovat tuto profesi jako vzdělávací, dle nich je náplň práce podobná činnosti sociálních pracovníků, ale podmíněná vysokoškolským vzděláním. Procentuálně vyjádřeno – **80 procent respondentů nedokázalo definovat profesi „sociální pedagog“** a má hypotéza se tímto tedy **potvrdila**.

3. 3. Vyhodnocení aktuálního stavu vzdělávání v brněnských domovech pro seniory

V předchozí podkapitole jsem podrobně shrnula všechny možnosti kulturně vzdělávací činnosti v jednotlivých domovech seniorů v Brně. Je zřejmé, že domovy seniorů jsou specifickým prostředím, kde je kladen důraz především na zdravotní stav klientů a právě tomuto stavu odpovídající možnosti pro využití volného času. Nyní se pokusím o vlastní vyhodnocení současného stavu vzdělávání v domovech seniorů v Brně.

Edukaci seniorů obecně je nutné chápat především jako prostředek ke zlepšení kvality života v síni. *Jejím cílem je optimální a smysluplné využití volného času v důchodu, výchova k aktivnímu stáří, k uplatnění tvořivých schopností člověka ve vyšším věku. Edukace seniorů podporuje a přímo umožňuje realizaci životních potřeb starších lidí a pozitivně ovlivňuje jejich vlastní postoj ke stáří jako životnímu období.* (Čornaničová, 2007, str. 5)

Na základě této výstižné definice se pokusím nyní v bodech vyhodnotit aktuální stav vzdělávání v brněnských domovech seniorů:

Kladné hodnocení :

- Žádný domov neopomíjí rozvoj tělesného a duševního zdraví, důležitou součást života každého klienta
- Všechny domovy, které se průzkumu zúčastnily, nabízejí svým klientům dostatečně pestré a bohaté možnosti kulturně vzdělávacích aktivit
- Aktivizačně vzdělávací programy realizují odborně vyškolení pracovníci
- Nabídka vzdělávání je přímo úměrná zdravotnímu a psychickému stavu klientů
- V programech domovů se začínají objevovat kurzy internetu a práce na PC
- Svůj prostor v domovech začínají nacházet i cizojazyčné kurzy (především angličtina)
- Všechny formy edukační činnosti respektují specifika staršího věku

Záporné hodnocení :

- Nedostatečná spolupráce a výměna zkušeností s ostatními domovy
- Nízké povědomí o konkrétním uplatnění sociálního pedagoga v zařízení

Nutno dodat, že všechny domovy, které se šetření zúčastnily, usilují o co nejaktivnější a nejpestřejší využití „volného času“ seniorů. Každý domov má svůj vlastní žebříček oblíbených aktivit. Vedení domova se snaží zaměstnat všechny klienty bez rozdílu zdravotního či duševního postižení, nikdo není opomíjen. Každý klient si totiž může z bohaté nabídky aktivit vybrat. Co se vyplnění volného času týče, neshledávám v nabídkovém programu sebemenší mezery.

Jak jsem již uvedla výše ohledně edukace seniorů, není až tak prioritní systematické a důkladné osvojení nových vědomostí (např. naučit se nový světový jazyk). **Jako stěžejní totiž v edukační činnosti spatřuji „navedení“ seniora k smysluplnému využití volného času, ve výchově k aktivnímu stáří a tudíž k pozitivnějším pohledu na vlastní věk a k celkovému příznivějšímu pohledu na toto životní období.**

V hodnocení aktuálního stavu vzdělávání v domovech seniorů nemohu opominout negativní fakt, že každý domov funguje jako ostrůvek v moři bez zpětné vazby k ostatním zařízením, která se zabývají navlas stejnou činností. Každý domov totiž pracuje metodou „pokus – omyl“ a začíná lidově řečeno „od nuly“. V dnešní době elektronické komunikace je daleko snazší vyměňovat si relevantní data, informovat o úspěchu konkrétní činnosti v praxi (např. program „Měsíc národa“ DS Koniklecova), přidávat zkušenosti z vlastní tvorby a naopak získávat podněty k další činnosti. Tady by se dalo namítnout, že pracovníci procházejí kontinuálním školením, kde se seznamují s novými informacemi. Každopádně teorie je stále teorií a praxe praxí. Všechna zařízení mají přece stejný cíl – co nejvíce prospět každému klientovi, obohatit jeho život, učinit jeho žití opět smysluplné. Nemyslím si proto, že je tu prostor pro ochranu vlastního „know-how“. Domovy nemají a v budoucnosti určitě nebudou mít nouzi o další klienty a neustálý vývoj programové nabídky prospěje nejvíce jim.

Závěrem

Celoživotní vzdělávání je pojímáno jako jeden z hlavních předpokladů k udržení aktivního života, nejen ve vysokém věku. Stárí je etapou života, která čeká každého z nás, a proto bychom ji neměli ignorovat. Díky informační explozi je nezbytné zasvětit seniory do možností, jak držet krok s moderní společností a zabránit tak jejich sociální izolaci. Nové informační a komunikační technologie představují nepřekonatelnou bariéru, při jejímž zdolávání je třeba pomoci. V dnešní době by měla každá veřejná vysoká škola disponovat také vzdělávacím programem pro tzv. třetí věk. Ti senioři, kteří jsou tedy dostatečně mobilní a jejich zdravotní stav jim to plně umožňuje, mají opravdu skvělou šanci, jak se chopit dobré příležitosti.

Má práce se ale zabývala těmi seniory, kteří jsou bohužel omezeni, ať již pohybem či zhoršeným zdravotním či psychickým stavem a pobývají v domovech seniorů. Také oni by měli mít možnost a příležitost. Co se nabídky vzdělávacích možností týče, mají klienti domova seniorů Vychodilova nadmíru uspokojivý výběr. V bezprostředním okolí se totiž nacházejí i instituce, které disponují konkrétní nabídkou programů pro seniorskou populaci. Samotný domov Vychodilova nabízí dostatečně pestrý a bohatý program, vytvářený odborně vyškolenými pracovníci s praxí. Musím konstatovat, že nabídka aktivizačně vzdělávacího programu je navíc přímo úměrná zdravotnímu a psychickému stavu klientů a plně respektuje specifika staršího věku.

Ve své diplomové práci jsem též zabývala nabídkou edukačních aktivit v ostatních brněnských domovech seniorů. Z mého šetření vyplynulo, že domovy seniorů jsou specifickým prostředím, kde je kladen především důraz na zdravotní stav klientů a právě tomuto stavu odpovídající možnosti pro využití volného času. Došla jsem k závěru, že žádný domov neopomíjí rozvoj tělesného či duševního zdraví a že všechny domovy, které se průzkumu zúčastnily, svým klientům nabízejí dostatečně pestré a bohaté možnosti kulturně vzdělávacích aktivit. Všechny domovy ale usilují především o co nejpestřejší a co nejaktivnější využití „volného času“ svých klientů. Díky kompetentním a pro věc nadšeným spolupracovníkům a spolupracovnicím se jim to úspěšně daří.

V rámci zjišťování názorů ředitelů domovů v Brně jsem ale narazila na fakt (nemilý pro sociální pedagogy), kterým je velmi nedostatečné povědomí o profesi sociálního pedagoga, ať již povědomí o kompetencích či pracovní náplni a také byl vyřčen fakt, že pouze jediný dotázaný (z deseti respondentů) si umí představit možné uplatnění sociálního pedagoga ve vlastním zařízení. Pevně tedy doufám v širší a důraznější „osvětu“ o sociálně

pedagogickém působení a praktickém uplatnění sociálního pedagoga v domovech pro seniory. Ve své práci jsem chtěla podtrhnout konkrétní možnosti činností sociálního pedagoga v domovech a přispět tak k lepšímu pochopení provázanosti sociální pedagogiky s prací s klienty seniorského věku.

Resumé

Má práce svým obsahem navazuje na bakalářskou práci „Uplatnění sociálního pedagoga v péči o seniory“. Zaměřuje se na srozumitelné vyložení problematiky vzdělávání seniorů pro potřeby sociálního pedagoga, ale také může být inspirativním čtením (a zrcadlem) pro sociální pracovníky v domovech seniorů. Ve své diplomové práci vyzdvihuji vztah sociální pedagogiky ke vzdělávání seniorů a věnuji se problematice seniorů v konkrétnější rovině.

Diplomová práce „Klient domova seniorů a jeho možnosti vzdělávání“ je rozčleněna do tří kapitol.

V první kapitole je čtenářům nabídnut ucelený přehled o stáří, o geragogice jako vědě, je nastíněna současná struktura a možnosti vzdělávání pro seniory. Jedna podkapitola se též věnuje legislativnímu ukotvení vzdělávání seniorů v souvislosti s plněním Národního programu přípravy na stárnutí.

V druhé kapitole se práce zabývá možnostmi vzdělávání specifické skupiny našich obyvatel a to seniorů se sníženou soběstačností, konkrétně se jedná o klienty Domova seniorů Vychodilova v Brně (dále zkratka DSV). Práce nabízí průzkum a hodnocení aktuální vzdělávací nabídky pro klienty DSV. Mapuje nejen nabídku možností vzdělávání přímo v domově, ale také nabízí přehled vzdělávacích aktivit, které jsou k dispozici do 1500 metrů v okolí DSV. Prostřednictvím dotazníkového šetření byly sesbírány informace o individuálních postojích a potřebách klientů DSV ke vzdělávání v Domově a v jeho okolí.

Třetí kapitola popisuje prostředí domova seniorů a aktuální stav možností vzdělávání v těchto specifických institucích konkrétně v městě Brně. Může být domov seniorů chápán jako prostředí pro edukaci? Zajímavý pohled poskytují určitě výsledky dalšího šetření - individuální názory ředitelů Domovů v Brně na vzdělávání seniorů a taktéž názory na možné profesní uplatnění sociálního pedagoga v jejich zařízeních.

Anotace

Práce se zabývá edukací seniorů jak v teoretické rovině, tak v praxi. Cílem práce je shrnout poznatky o stáří, možnostech vzdělávání seniorů v ČR, seznámit čtenáře s Národním programem přípravy na stárnutí. Práce dále mapuje možnosti vzdělávání seniorů v konkrétním domově seniorů v Brně a na základě průzkumu analyzuje kromě nabídky aktivit též rozsah zájmů seniorů a jejich motivy k dalšímu vzdělávání.

Cílem práce je též vyhodnocení aktuálního stavu vzdělávání v brněnských domovech a to na základě průzkumu mezi řediteli jednotlivých domovů.

Klíčová slova

aktivizace, celoživotní vzdělávání, domov seniorů, edukace, geragogika, internet, příprava na stárnutí, sociální péče, stáří, senior, třetí věk, vzdělávací instituce

Anotation

The thesis focuses on education of senior citizens both on a theoretical and applied level. The objective is to summarize the available knowledge about aging process, possibilities for further education of senior citizens in the Czech Republic, and inform the readers about the National programme of preparation for helping the aged. Furthermore, the thesis maps the educational opportunities in a specific retirement home in Brno and based on a survey it contains an analysis of the activity offering as well as the range of interests and hobbies and the motivation of aged to further education. The goal is also to evaluate the current status of education in Brno retirement homes based on a survey done among their directors.

Key words

activating programme, active aging, lifelong education, geragogy, retirement home, education, internet, preparation for aging, social educator, social group, social work, rest home, retirement age, pensioner, third age, educational institutions

Literatura a prameny:

- [1] BENEŠ, M. *Andragogika. Teoretické základy*. 1.vyd. Praha: Eurolex, 2003.
- [2] BOČKOVÁ, V. a kol. *Aktuální problémy výchovy a vzdělávání dospělých*. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1994, s. 24-29.
- [3] ČORNANIČOVÁ, R. *Edukácia seniorov*. 2.vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2007.
- [4] FERJENČÍK, J. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000.
- [5] GREGOR, O. *Stárnout to je kumšt*. 1.vyd. Praha: Olympia, 1983, s. 63-68.
- [6] HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 1.vyd. Praha: Panorama, 1990.
- [7] HAŠKOVCOVÁ, H. *Thanatologie. Nauka o umírání a smrti*. Praha: Karolinum (Galén), 2000.
- [8] HAYFLICK, L. *Jak a proč stárneme*. 1.vyd. Praha: Columbus, 1997.
- [9] HOCMAN, G. *Stárnutí*. 1.vyd. Praha: Avicenum, 1985.
- [10] JIRÁK, R. *Stáří versus demence*. Psychologie dnes. Psychologie, psychoterapie, životní styl. Praha: Portál, roč. 12, č. 7-8. 2006.
- [11] JIRÁSKOVÁ, V. *Mezigenerační porozumění a komunikace*. 1.vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005.
- [12] KOTALOVÁ, T. *Uplatnění sociálního pedagoga v péči o seniory*. Diplomová práce IMS, 2008.
- [13] KRAUS, B., POLÁČKOVÁ V. *Člověk, prostředí, výchova*. 1.vyd. Brno: Paido, 2001.
- [14] KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1.vyd. Praha: Portál, 2008.
- [15] KUBŮ, H., RADECHOVSKÁ, J. *Já a životní pohoda aneb Život je pohyb*. 1.vyd. Praha: Remedium, 2006, s. 23-33.
- [16] MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 19-21.
- [17] MÜHLPACHR, P., STANÍČEK, P. *Geragogika pro speciální pedagogy*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 27-41.
- [18] MÜHLPACHR, P., *Schola gerontologica*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005, s.7-67.
- [19] NEŠPOROVÁ, O. *Zajištění potřeb seniorů s důrazem na roli nestátního sektoru*. 1.vyd. Praha: VUPSV, 2008, str.63-65.

- [20] PACOVSKÝ, V. *Geriatric. Geriatrická diagnostika*. 1. vyd., Praha: Scientia Medica, 1994.
- [21] PACOVSKÝ, V. *O stárnutí a stáří*. 1.vyd. Praha: Avicenum, 1990, s. 29-36.
- [22] PACOVSKÝ, V. *Proti věku není léku?* 1.vyd. Praha: Karolinum, 1997, s. 54-60.
- [23] PETŘKOVÁ, A. *Úvod do ontogenetické psychologie*. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005, s. 69-75.
- [24] PETZOLD, H., BUBOLZ, E. *Bildungsarbeit mit alten Menschen*. 1.vyd. Stuttgart: Klett, 1976.
- [25] PICHAUD, C., THAREAUOVÁ, I. *Soužití se staršími lidmi*. 1.vyd. Praha: Portál, 1998.
- [26] PONDĚLÍČEK, I. *Stárnutí: osobnost a sexualita*. 2.vyd. Praha: Avicenum, 1987.
- [27] POSPÍŠIL, O. *Pedagogika dospělých- andragogika*. 1.vyd. Praha: UK, 2001.
- [28] RABUŠIC, L. *Česká společnost stárne*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1995.
- [29] RHEINWALDOVÁ, E. *Novodobá péče o seniory*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999.
- [30] ŘEHOŘ, A. *Metodologie I*. 1.vyd. Brno: IMS, 2004.
- [31] STUART-HAMILTON, I. *Psychologie stárnutí*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999.
- [32] SCHMIDBAUER, W. *Psychická úskalí pomáhajících profesí*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000.
- [33] ŠANC, M. *Internet pro seniory*. 1.vyd. Brno: Computer Press, 2006.
- [34] ŠIPR, K. *Akademie třetího věku. Metodický materiál*. 1.vyd. Přerov : Okresní kulturní středisko, 1985, s. 2-6.
- [35] TILLICH, J. *Deset let vzdělávacích aktivit pro seniory. Sborník příspěvků*. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1997, s. 11-20.
- [36] TOŠNEROVÁ, T. *Ageismus- Průvodce stereotypy a mýty o stáří*. 1.vyd. Praha: Ústav lékařské etiky Karlovy univerzity, 2002, s. 6.
- [37] VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. (Dětství, dospělost, stáří)*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000.
- [38] VENGLÁŘOVÁ, M. *Problematické situace v péči o seniory. Příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007.
- [39] WALSH, D. *Skupinové hry a činnosti pro seniory*. 1.vyd. Praha: Portál, 2005, s. 26-27.
- [40] WILLIG, W. *Psychologie, Sociologie, Gesprächsführung in der Altenpflege*, 4.vyd. Balingen : Selbstverlag W. Willig, 1996.
- [41] WOLF, J. a kol. *Umění žít a stárnout*. 1.vyd. Praha: Svoboda, 1982.

Internetové zdroje:

- [42] <http://www.mpsv.cz/cs/5045#sp>
- [43] http://www.mpsv.cz/files/clanky/3029/Informace_o_plneni.pdf
- [44] <http://www.mpsv.cz/cs/5045#pkvs>
- [45] http://www.rozhlas.cz/praha/porady/_porad/4120
- [46] <http://www.mpb.cz/odbor-prevence/pro-seniory/senior-akademie>
- [47] <http://brno.sdb.cz/zajmove-krouzky-brno/>
- [48] <http://www.kdrubin.cz/program.asp>
- [49] <http://www.kdrubin.cz/program.asp?typ=RUBINEK>
- [50] http://www.centrumharmonie.cz/kalendar_akci.htm
- [51] <http://www.stabilstudio.cz/TanecniStudio.html>
- [52] <http://astrajs.cz/kurzy-pro-dospele.php>
- [53] <http://www.ddmhelceletova.cz/jablonka/pro-dospele.html>
- [54] <http://www.kjm.cz/index2.php?s=script/uvod.php&id=1.0&p=510.0&d=1600.0>
- [55] <http://www.intkos.cz/vyuka-jazyku/>
- [56] <http://www.akropolis.cz/default.asp?page=document&3=10000164>
- [57] <http://www.vyc.brno.cz/index.php?nav01=7917&nav02=7951>
- [58] <http://www.vyc.brno.cz/index.php?nav01=7917&nav02=7951>
- [59] <http://www.oz-tlapka.cz/main.php?navi=canis>
- [60] <http://www.vyc.brno.cz/index.php?nav01=7917&nav02=7956>
- [61] http://www.brno.cz/fileadmin/user_upload/obcan/socialni-oblast/Adresar.pdf
- [62] <http://www.fol.brno.cz/index.php?nav01=7918&nav02=7960>
- [63] <http://www.koc.brno.cz/index.php?nav01=7923&nav02=7997>
- [64] <http://www.kon.brno.cz/index.php?nav01=7668&nav02=7670>
- [65] <http://www.kos.brno.cz/index.php?nav01=7916&nav02=7941>
- [66] <http://www.nop.brno.cz/index.php?nav01=7919&nav02=7969>
- [67] <http://www.okr.brno.cz/index.php?nav01=7922&nav02=7987>
- [68] <http://www.pod.brno.cz/index.php?nav01=7920&nav02=7978>
- [69] <http://www.ves.brno.cz/index.php?nav01=7924&nav02=8006>
- [70] <http://www.min.brno.cz/index.php?nav01=7915&nav02=7930>
- [71] <http://www.hol.brno.cz/index.php?nav01=14937&nav02=14944>
- [72] <http://www.domovludmila.w1.cz/>
- [73] <http://www.betanie.eu/dds/index.html>

Seznam příloh:

Dotazník „Průzkum názorů klientů DPS Vychodilova“

Dotazník „Průzkum názorů ředitelů Domovů pro seniory v Brně“

Tabulka „Vzdělávací aktivity září 2008“ v Brně – Žabovřeskách

Průzkum názorů klientů DPS Vychodilova

Dobrý den, jmenuji se Tamara Kotalová, jsem studentkou Sociální pedagogiky na UTB Zlín a v současnosti pracuji na diplomové práci „*Klient domova seniorů a jeho možnosti vzdělávání*“. (Vzdělávání je chápáno jako získávání nových vědomostí, znalostí či dovedností.) Ráda bych Vás v této souvislosti poprosila o spolupráci, spočívající v poskytnutí odpovědí na následující otázky. Tento dotazník je anonymní.

Otázky :

1. Máte zájem o získávání nových vědomostí, dovedností a znalostí?

2. Co je nejčastějším motivem pro Vaše další vzdělávání?

3. Vybral-a jste si ze stávající nabídky vzdělávacích aktivit DPS Vychodilova? (Prosím zatrhněte, popř. odpověď rozveďte)

ANO

NE , protože ...

4. Navštěvujete některé vzdělávací aktivity i mimo DPS Vychodilova?

NE

ANO , jedná se o ...

V případě potřeby **pište prosím i na zadní stranu** tohoto dotazníku. Vyplněný dotazník si od Vás ráda převezmu **v pátek 16. 10. mezi 8 – 10 hod.** před kanceláří sociálních pracovníků.

Mnohokrát děkuji za spolupráci a Váš čas.

Bc. Tamara Kotalová

Průzkum názorů ředitelů Domovů pro seniory v Brně

Dobrý den, jmenuji se Tamara Kotalová, jsem studentkou Sociální pedagogiky na UTB Zlín a v současnosti pracuji na diplomové práci „Klient domova seniorů a jeho možnosti vzdělávání“. Ráda bych Vás v této souvislosti poprosila o spolupráci, spočívající v poskytnutí odpovědí na následující tři otázky. Vaše odpovědi budou využity pouze v rámci mé diplomové práce. Tento dotazník je anonymní.

Otázky :

- 1. Kdo u vás zajišťuje edukační aktivity vašich klientů ? (+ uveďte prosím konkrétní příklady z vašeho programu pro seniory)**

- 2. Pokládáte vaši nabídku aktivit za dostatečnou ?**

- 3. Předpokládáte možné uplatnění sociálního pedagoga i ve vašem zařízení? (Při záporné odpovědi, prosím o bližší objasnění.)**

Mnohokrát děkuji za spolupráci a Váš čas. Pokud by Vám vyhovoval spíše osobní rozhovor, kontaktujte mne prosím na mail tamara.kotalova@seznam.cz a já se ráda dostavím.
S pozdravem

Brno, 7. 10. 2009

Bc. Tamara Kotalová

Č.	Instituce	Vzdálenost	Vzdělávací aktivity září 2008	Charakter	Cena (v září 2008)
1.	Saleziánské středisko	1000 m	Angličtina pro začátečníky	roční kurz	
2.	Saleziánské středisko	1000 m	Francouzština pro začáteč.	roční kurz	
3.	KD Rubín	700 m	Cyklus cestovatel. přednášek	1krát měsíčně	100,- Kč/ předn.
4.	KD Rubinek	800 m	Zeměpisné přednášky	1krát měsíčně	50,- Kč/ předn.
5.	Stabil studio	800 m	Taneční kurz pro dospělé - zač.	3 měsíční, 11 lekcí	2500,- Kč / pár
6.	Stabil studio	800 m	Taneční kurz pro dospělé - pokr.	3 měsíční, 11 lekcí	2500,- Kč / pár
7.	Stabil studio	800 m	Lady dancing	2 měsíční, 8 lekcí	800,- Kč
8.	Stabil studio	800 m	Pilates	otevřený kurz, 1 týdně	60,- Kč / hodina
9.	Stabil studio	800 m	Aby záda nebolela	otevřený kurz, 1 týdně	60,- Kč / hodina
10.	Stabil studio	800 m	Cvičení pro zdraví	otevřený kurz, 1 týdně	60,- Kč / hodina
11.	Stabil studio	800 m	Joga	otevřený kurz, 1 týdně	60,- Kč / hodina
12.	Stabil studio	800 m	Step pro dospělé - zač.	2 měsíční, 8 lekcí	800,- Kč
13.	Astra jazyková škola	1100 m	Kurz pro seniory Angličtina zač.	roční kurz, 90min.2krát týdně	12138,- Kč
14.	Modrá linka	1100 m	Právní minimum pro pom.profese	8 hod. jednodenní kurz	900,- Kč
15.	Modrá linka	1100 m	Pomoc obětem domácího násilí	7 hod. jednodenní kurz	890,- Kč
16.	Modrá linka	1100 m	Sociálně psychologický výcvik	5 denní kurz, 40 hod.	4400,- Kč
17.	Modrá linka	1100 m	Úvod do mediace	3 denní kurz, 18 hod.	2250,- Kč
18.	Modrá linka	1100 m	Pozvání do psychopatologie	1 denní kurz, 7 hod.	790,- Kč
19.	Modrá linka	1100 m	Poradenské dovednosti	3 denní kurz, 25 hod.	2840,- Kč
20.	CVČ Jabloňka	600 m	Kurz pro seniory s trénováním paměti	1,5 hod. 1 krát týdně	450,- Kč/ pololetí
21.	CVČ Jabloňka	600 m	Cvičení na velkých míčích	1 krát týdně 45 min.	450,- Kč/ pololetí
22.	CVČ Jabloňka	600 m	Joga v denním životě	1 krát týdně 45 min.	450,- Kč/ pololetí
23.	CVČ Jabloňka	600 m	Břišní tance	1 krát týdně 45 min.	450,- Kč/ pololetí
24.	CVČ Jabloňka	600 m	Angličtina pro začátečníky	1 krát týdně 60 min.	1000,- Kč / pololetí
25.	CVČ Jabloňka	600 m	Španělština pro začátečníky	1 krát týdně 60 min.	1000,- Kč / pololetí
26.	CVČ Jabloňka	600 m	Intenzivní kurz kreslení a malování	3 krát 5 hod. (vždy Ne)	1500,- Kč/ kurz
27.	CVČ Jabloňka	600 m	Program Oční cviky	3 krát 5 hod.	1700,- Kč/ kurz
28.	CVČ Jabloňka	600 m	Cyklus přednášek : Mezilidské vztahy	1 krát týdně 1,5 hod.	100,- Kč/ přednáška
29.	Knihovna J.Mahena	800 m	Besedy se spisovateli AJ, NJ, RJ pro začátečníky-sugestoped.	1 krát měsíčně intenziv.týdenní kurz, 50 hod.	zdarma
30.	Jazyk. Škola Intkos	1200 m			10472,- Kč